CHARLES BAUDELAIRE

PARİS SIKINTISI

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: TAHSİN YÜCEL

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

VI. BASIM

Genel Yayın: 989

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

BAUDELAIRE
PARİS SIKINTISI

ÖZGÜN ADI
SPLEEN DE PARIS

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
TAHSİN YÜCEL

Sertifika No: 11213

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM 1961
2.-7. BASIMLAR 1982-2002 ARASINDA ADAM YAYINLARI'NDA YAPILMIŞTIR.

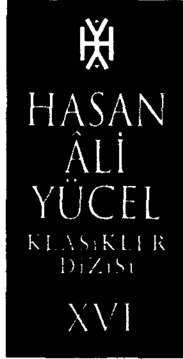
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASIM TEMMUZ 2006, İSTANBUL
VI. BASIM NİSAN 2013, İSTANBUL

ISBN 978-975-458-803-3 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
KİTAP MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
DAVUTPAŞA CADDESİ NO: 123 KAT: 1
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 482 99 10
Sertifika No: 16053

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

BAUDELAIRE

PARİS SIKINTISI

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
TAHSİN YÜCEL

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş

Charles Baudelaire 1821 yılında Paris'te doğar, küçük yaşta babasını yitirir. Annesinin 1828'de Binbaşı Aupick'le evlenmesi yaşamını altüst eder. Liseyi bitirmesinden sonra, gerek annesi, gerek artık bir general olan üvey babası onun toplum içinde seçkin bir yer edinmesini isterler. Ama Baudelaire seçimini çoktan yapmıştır, hiçbir zaman da değiştirmez: yazın adamı olacaktır. Erginlik yaşına gelir gelmez de bağımsız bir yaşam sürmeye başlar. Gérard de Nerval başta olmak üzere, döneminin birtakım ünlü ozan ve yazarlarıyla dostluk kurar. Değişik gazete ve dergilerde yazın ve sanat eleştirileri, büyük bir hayranlık duyduğu Edgar Allan Poe'dan çeviriler yayımlar. Eleştirmen olarak, döneminin ilerisindedir, döneminin ressamlarını, ozan ve romancılarını çağdaşlarından çok daha doğru değerlendirir. Örneğin, bugün bulunduğumuz noktadan bakılınca, Balzac'ı çağdaşları arasında en iyi anlayanlardan birinin Baudelaire olduğu söylenebilir. Bu arada, yavaş yavaş, şiirleriyle dikkati çekmeye başlar.

1850'ye doğru, yazın çevrelerinde, Baudelaire'in bir şiir kitabı hazırlamakta olduğu söylenir. *Les Lesbiennes* gibi, *Les Limbes* gibi adlardan söz edilir. En sonunda, 1855 yılında, ünlü *La Revue des Deux Mondes* ozanın on sekiz şiirini yayımlar. Bu on sekiz şiirin de ilginç bir başlığı vardır: *Les Fleurs du Mal (Kötülük Çiçekleri)*. İki yıl sonra, 1857'de, Baudelaire aynı başlık altında bir şiir kitabı yayımlar. Dünyanın en ünlü on şiir kitabını seçmek üzere bir soruşturma yapılacak olsa, *Les Fleurs du Mal* kesinlikle bu on kitap arasında yer alır. Ama 1857 yılında Fransa'da bile hemen hiç yankı uyandırmaz. Kitaba nerdeyse yalnızca savcılar ilgi gösterir ve içindeki altı şiiri açık saçıklık gerekçesiyle yasaklarlar. Kitap 1861 yılında yasaklanan şiirler çıkarılıp birçok yeni şiir eklenerek yeniden yayımlanır. 1868 yılında birkaç eklemeyle yeni bir baskı daha yapılır. Bu arada, 1866 yılında, korkunç bir hastalık ozanın yazma yetisini alıp götürmüş, bu yıkımı konuşma yitimi izlemiş, 31 Ağustos 1867'de de Baudelaire ölmüştür.

Ancak, ölümünden sonra, Baudelaire'in etkisi her geçen gün biraz daha artar; her geçen gün öncü niteliği biraz daha kesinlenir.

Kendisinden öncekiler, yani romantikler, coşkuya, kişisel duygulara öncelik vermiş, kişisel yeteneğe inanmış, bu arada, zaman zaman topluma yol göstermeyi bile denemişlerdir. Baudelaire'se, Poe'nun yolunu seçer: aşırı duyarlıktan, abartıdan kaçınır, esini değil, çalışmayı önemser, kimseciklere yol göstermeye kalkmaz, yalınlığı, yoğunluğu, kısalığı yeğler. Ona göre, şiirin ana alanı insan, insanın derin ve şaşırtıcı iç yönelimleri, ülküsellik tutkusu, sizinle derinden derine ilişkiler kurma çabasıdır. Böylece, örneğin çok ünlü "Correspondances"ında bu gizemli evrenin kapısını aralarken, bir yandan da kendisinden sonra gelecek simgecilik akımını ve Verlaine'i, Rimbaud'yu, Mallarmé'yi muştular. Bu arada, bizim kanımıza göre, öncü bildiği Edgar Poe'yu da fazlasıyla aşar.

Charles Baudelaire, zaman içinde dünya şiirinin en önemli başyapıtları arasında yer alacak olan *Kötülük Çiçekleri*'ni yayımladığı yıl, ona koşut bir yapıt, "düzyazı şiirler"den oluşacak bir kitap tasarlar. Önünde de güzel bir örnek vardır: Aloysius Bertrand'ın düzyazı şiirlerini bir araya getiren *Gaspard de la Nuit*'si (1842), eski zaman yaşamını büyük bir incelik ve benzerine az rastlanır bir biçem ustalığıyla betimleyen, bu arada yazarının (ya da ozanının) gerçeküstücülüğün öncüleri arasında sayılmasına neden olan bir yapıt. Ancak 1869'da kitap olarak yayımlanan ve iki ayrı adla, *Petits poèmes en prose (Küçük Düzyazı Şiirler)* ya da *Spleen de Paris (Paris Sıkıntısı)* adıyla anılan bu yapıtı dostu Arsène Houssaye'e sunarken, Baudelaire Bertrand'ın yapıtına benzer "bir şey denemek, onun öylesine şaşılası biçimde çekici eski yaşamın çiziminde uyguladığı yöntemi yeni yaşamı, daha doğrusu yeni ve daha soyut bir yaşamı anlatmada uygulamak" istediğini söyler. Ne var ki, kolaylıkla kestirilebileceği gibi, gerçekçi bir betimleme söz konusu değildir burada. Gene kendisinin söylediği gibi, "uyumu uyağı olmadan da şiirli, ezgili olan, ruhun içli devinimlerine, imgelemin dalgalanmalarına, bilincin çarpıntılarına uyacak kadar kıvrak ve çarpıntılı bir şiirsel düzyazı tansığı", daha kestirme bir deyişle düzyazıya dökülmüş bir *Kötülük Çiçekleri* söz konusudur, en azından ona koşut olan, yer yer ona göndermeler yapan, onu anlamamızı kolaylaştıran bir yapıt.

Gene de onun kadar özgün, onun kadar yeni, onun kadar derin bir yapıt.

Tahsin Yücel

*Arsène Houssaye'e**

Sevgili dostum, size küçük bir yapıt yolluyorum. Bu küçük yapıtın başı sonu bulunmadığını söyleyenler biraz haksızlık etmiş olurlar, öyle ya, bu yapıtta her şey aynı zamanda hem baş, hem de kuyruktur tersine, almaşık ve karşılıklı olarak. Bir düşünün lütfen, bu düzen hepimize, size, bana ve okura ne hayranlık verici kolaylıklar sağlayacak. İstediğimiz yerinden kesebiliriz, ben düşümü, siz müsveddeyi, okur da okumasını, çünkü onun dik kafalı istemini gereksiz bir olay örgüsünün sonu gelmez ipiyle bağlamıyorum. Bir omuru kaldırın, bu eğri büğrü düşlemin iki parçası hiçbir çaba gerekmeden birleşiverecektir. Doğrayıp birçok parçaya ayırın, göreceksiniz, her biri kendi başına da var olabilmektedir. Bu parçacıklardan birkaçı hoşunuza gidecek, sizi eğlendirecek kadar canlı olur umuduyla, tüm yılanı size armağan etmeyi göze alıyorum.

Küçük bir giz vereceğim size. Aloysius Bertrand'ın ünlü Gaspard de la Nuit*'sini (sizin, benim ve birkaç dostumuzun tanıdığı bir kitabın* ünlü *diye nitelenmeye hakkı yok mudur?) belki yirminci kez karıştırırken, buna benzer bir şey denemek, onun öylesine şaşılası, öylesine çekici bir biçimde es-*

* Arsène Houssaye 1862'de *La Presse*'i yönetmekteydi.

ki yaşamın çiziminde uyguladığı yöntemi yeni yaşamı, daha doğrusu yeni ve daha soyut bir yaşamı anlatmada uygulamak geldi usuma.

Uyumu uyağı olmadan da şiirli, ezgili olan, ruhun içli devinimlerine, imgelemin dalgalanmalarına, bilincin çarpıntılarına uyacak kadar kıvrak ve çarpıntılı bir şiirsel düzyazı tansığını hırslı günlerimizde hangimiz düşlemedik?

Bu saplantılı ülkü her şeyden önce kocaman kentlerle haşır neşir olmaktan, onların sayısız bağlantılarının rastlaşımından doğar. Camcı*'nın cırtlak bağırışını bir* şarkı *biçiminde vermeyi, bu bağırışın sokağın en yüksek sisleri arasından çatı katlarına dek yolladığı hüzünlü esinleri içli bir düzyazıda anlatmayı siz de denemediniz mi, sevgili dostum?*

Ama doğrusunu söylemek gerekirse, kıskançlığımın bana uğur getirmemiş olmasından korkuyorum. Bu çalışmaya başlar başlamaz, yalnızca gizemli ve parlak örneğimden çok uzak kaldığımı değil, alabildiğine farklı bir şey (buna bir şey *denilebilirse) yaptığımı da anladım. Böyle bir olgu benden başka herkese gurur verirdi kuşkusuz, ama yapmayı tasarladığını* tam *tasarladığı gibi yapmayı ozanın en büyük mutluluğu sayan bir insanı ancak derinden derine yaralar.*

Candan dostunuz,
C.B.

I
Yabancı

Söyle, anlaşılmaz adam, kimi seversin en çok, ananı mı, babanı mı, bacını mı, yoksa kardeşini mi?

"Ne anam var, ne babam, ne bacım, ne de kardeşim."

"Dostlarını mı?"

"Anlamına bugüne dek yabancı kaldığım bir sözcük kullandınız."

"Yurdunu mu?"

"Hangi enlemdedir, bilmem."

"Güzelliği mi?"

"Tanrıça ve ölümsüz olsaydı, severdim kuşkusuz."

"Altını mı?"

"Siz Tanrı'ya nasıl kin beslerseniz, ben de ona öylesine kin beslerim."

"Peki, neyi seversin öyleyse, olağanüstü yabancı?"

"Bulutları severim... işte şu... şu geçip giden bulutları... eşsiz bulutları!"

II
Yaşlı Kadının Umutsuzluğu

Çarpık çurpuk olmuş, ufacık bir yaşlı kadın herkesin eğlendirmeye, gönlünü hoş edip sevgisini kazanmaya çalıştığı bu güzel çocuğu görünce, içinin sevinçle dolduğunu duydu; kendisi, yani ufacık yaşlı kadın gibi çok zayıf, gene kendisi gibi saçsız ve dişsiz olan bu güzel yaratığı.

Ona gülücükler yollamak, cilveler yapmak için yanına yaklaştı.

Ama çocuk çökmüş kadının okşayışları altında, korkudan çırpınıyor, evi çığlıklarla çınlatıyordu.

İhtiyarcık durasız yalnızlığına çekildi o zaman, bir köşede ağlıyor, kendi kendine söyleniyordu: "Ah bizler, biz zavallı, kocamış dişiler için beğenilme zamanı geçti, arı yaratıklar bile beğenmiyor artık bizi; sevmek istediğimiz küçük çocukları korkutuyoruz!"

III
Sanatçının Duası

Gün sonları ne kadar içe işleyici güzün! Ah! Can yakacak kadar işleyici! Çünkü öyle hoş duyular vardır ki, dalgaları yoğunluklarını önlemez; Sonsuz'un ucundan daha keskin uç da yoktur.

Bakışı göğün ve denizin uçsuz bucaksızlığına daldırmak ne büyük haz! Yalnızlık, sessizlik, gök yüzünün benzersiz arılığı! Ufukta titreyen, küçüklüğüyle, yapayalnız kalmışlığıyla benim çaresiz yaşamıma öykünen bir küçük yelken, dalganın tekdüze şarkısı, tüm bu nesneler benim aracılığımla düşünüyor, ya da ben onların aracılığıyla düşünüyorum (çünkü *ben* düşlerin enginliğinde öyle çabuk yitip gidiyor ki!); düşünüyorlar, diyorum, ama dilbazlıklara, karşılaştırmalara, sonuç çıkarmalara başvurmadan, ezgimsi bir biçimde, çok güzel bir biçimde düşünüyorlar.

Gene de, ister benden çıksınlar, ister nesnelerden fırlasınlar, bu düşünceler fazlasıyla güçleniyor çabucak. Güç hazda bir huzursuzluk, olumlu bir acı yaratır. Fazlasıyla gerilmiş sinirlerim tiz ve sızılı titreşimlerden başka bir şey vermiyor artık.

Şimdi de göğün derinliği şaşkına döndürüyor beni, duruluğu çileden çıkarıyor. Denizin duyarsızlığı, gözlerimin

önündeki görünümün değişmezliği ayaklandırıyor beni... Ah! Hep böyle acı mı çekmeli, yoksa hep kaçmalı mı güzelden? Doğa, acımak bilmez büyücü, her zaman üstün çıkan karşıt, bırak beni! İsteklerimi ve gururumu baştan çıkarmayı bırak artık! Bir düellodur güzeli incelemek, sanatçıyı yere sermeden önce dehşetten haykırtan bir düello.

IV
Şakacının Biri

Yeni yılın patırtısı sarmış her yanı: içinden binlerce araba geçen, oyuncaklarla, şekerlemelerle kıvılcımlar saçan, hırslarla, umutsuzluklarla dolup taşan çamur ve kar kargaşası, bir büyük kentin en güçlü yalnızın bile kafasını allak bullak edecek kadar zorlu taşkınlığı.

Bu kargaşa, bu gürültü patırtı ortasında bir eşek var hızıyla koşuyordu, eline bir kırbaç almış bir kaba herif canına okumaktaydı.

Eşek tam kaldırımın köşesinden dönecekken, eldivenli, cilalı, acımasızca kravatlı, yepyeni giysiler içinde tutuklu bir yakışıklı bey zavallı hayvanın önünde saygıyla eğildi, şapkasını çıkardı: "Mutlu yıllar dilerim," dedi, sonra da kendini beğenmişlikle kim bilir hangi arkadaşlara doğru döndü, gönencinin yerinde olduğunu söylesinler istiyordu sanki.

Eşek bu yakışıklı şakacıyı görmedi, görevinin kendisini çağırdığı yere doğru, var gücüyle koşmasını sürdürdü.

Bense bu görkemli budalaya sonsuz bir öfke duydum birden, Fransa'nın tüm ruhunu kendinde yoğunlaştırıyormuş gibi geldi bana.

V
İki Kişilik Oda

Bir düşleme benzeyen bir oda, gerçekten *tinsel* bir oda, durgun havası hafiften pembe ve maviye kaçan.

Pişmanlık ve arzu ile kokulandırılmış bir tembellikte yunar burada ruh. – Alacakaranlığımsı, mavimsi, pembemsi bir şey; bir güneş tutulması sırasında bir haz düşü.

Eşyaların biçimleri uzanık, çökük, bitkin. Eşyalar düşe dalmış sanki; bir uyurgezer yaşamı sürüyorlar diyeceği gelir *insanın, bitkiler ve madenler* gibi. Kumaşlar dilsiz bir dil konuşmakta, çiçekler gibi, gökler gibi, batan güneşler gibi.

Duvarlarda hiçbir sanat pisliği yok. Arı düşle, çözümlenmemiş izlenimle karşılaştırılınca, tanımlanmış sanat, olumlu sanat bir küfürdür. Burada, uyumun yeterli aydınlığı ve çok güzel karanlığı var her şeyde.

İncecikten bir koku yüzüyor bu havada, çok hafif bir ıslaklık karışıyor içine, ruh sıcak ser duyularıyla ığralanıyor.

Pencerelerin ve yatağın önüne muslin yağıyor bol bol, karlı çağlayanlar gibi açılıp seriliyor. Bu yatağın üzerine Sevgili, düşlerin sultanı yatmış. Ama nasıl gelmiş buraya? Kim getirmiş? Hangi sihirli güç yerleştirmiş onu bu düş ve şehvet tahtına? Ne çıkar! İşte burada ya! Onu tanıyorum.

İşte alevleri alacakaranlığı delip geçen gözler, o anlaşılmaz ve korkunç gözler, tüyler ürpertici kötülüklerinden tanıyorum onları! Kendilerini izlemeye dalan düşüncesizin bakışını çekiyor, egemenlikleri altına alıyor, yutuyorlar. Onları, merakı da, hayranlığı da buyruk altında tutan o kara yıldızları sık sık incelemişimdir.

Böyle gizemle, sessizlikle, huzurla, hoş kokularla kuşatılmamı hangi iyiliksever şeytana borçluyum? Ey göksel mutluluk! Şimdi tanıdığım, dakikası dakikasına, saniyesi saniyesine tadını çıkardığım yüce yaşamla genel olarak yaşam diye adlandırdığımız şeyin hiçbir ortak yanı yok, en mutlu yayılışında bile.

Hayır! Dakikalar yok artık, saniyeler yok! Zaman silindi: durasızlık egemen her şeye, bir hazlar durasızlığı!

Ama korkunç, ağır bir vuruş çınladı kapıda, tıpkı cehennemsi düşlerdeki gibi, mideme bir kazma indi sanki.

Sonra bir Hayalet girdi içeriye. Bir yasa adamı, yasa adına işkence edecek bana; aşağılık bir kapatma yoksulluğuyla kafamı şişirmeye, yaşamının bayağılıklarını yaşamımın acılarına eklemeye gelmiş; ya da bir gazete yönetmeninin adamı, yazının gerisini isteyecek.

Cennetsi oda, Sevgili, düşlerin sultanı, büyük René'nin deyimiyle *Sylphide*, tüm bu büyü, Hayalet'in sert vuruşuyla silindi.

Korkunç! Anımsıyorum! Anımsıyorum! Evet! Bu izbe, bu bitmez sıkıntının otağı, benimkinden başkası değil. İşte, saçma, tozlu, kırık dökük eşyalar; tükürüklerle kirlenmiş, alevsiz, korsuz şömine; tozlarına yağmur çizgiler çizmiş, hüzünlü pencereler; yazılar, çizikler içinde, kalemin uğursuz tarihler çiziktirdiği bitmemiş defter!

O bir başka dünya kokusunun, eksiklerden, kusurlardan arınmış bir duyarlık içinde beni sarhoş eden kokunun yerini, ne yazık! bilmem hangi mide bulandırıcı küfle karışmış, pis bir tütün kokusu aldı.

Bu dar, ama ağzına kadar tiksintiyle dolmuş dünyada, yalnız bir nesne gülümsüyor bana; lavdanom şişesi; eski ve korkunç bir dost; tüm dostlar gibi, ne yazık! okşayışları da, acımasızlıkları da pek çok.

Ya! Evet! Zaman yeniden belirdi; Zaman hükümdar, Zaman hüküm sürüyor şimdi, çirkin ihtiyarla birlikte tüm o şeytansı topluluğu geri döndü: Anılar, Pişmanlıklar, Spazmlar, Bunaltılar, Karabasanlar, Öfkeler, Bunalımlar.

İnanın bana, Saniyeler güçle, görkemle belirdi şimdi, her biri, saatten fışkırdıkça, "Ben Yaşamım, katlanılmaz, amansız Yaşamım!" diyor.

İnsan yaşamında bir muştu veren, herkeste anlatılmaz bir korku uyandıran *iyi muştu*'yu veren tek bir Saniye vardır.

Evet! Zaman hüküm sürüyor; gene başladı zorba yönetimine. Sanki bir öküzmüşüm gibi sopasının iğnesiyle itiyor beni:

"Deh, deh be eşşek! Terle bakalım, tutsak! Yaşa bakalım, cehennemlik!"

VI
Herkese Kendi Düşü

Kül rengi, engin bir gök altında, yolsuz, çimensiz, dikensiz, ısırgansız, geniş, tozlu bir ovada birtakım insanlara rastladım, iki büklüm yürüyorlardı.

Her biri bir un ya da bir kömür çuvalı kadar, Romalı bir piyadenin donatımı kadar ağır, kocaman bir Düş taşıyordu sırtında.

Ama korkunç hayvan cansız bir ağırlık değildi; tam tersine, çevik, güçlü kaslarıyla sarıyor, eziyordu adamı; iki koca pençesiyle alnının üstüne yapışıyordu; masalsı başı adamın alnının yukarısında eski savaşçıların düşmanı daha bir dehşete düşüreceğini umdukları şu korkunç miğferler gibiydi.

Bu adamlardan birini sorguya çektim, böyle nereye gittiklerini sordum. Hiçbir şey bilmediğini, kendisinin de, ötekilerin de hiçbir şey bilmediklerini; ama yenilmez bir yürüme gereksinimiyle itildiklerine göre, elbette bir yere gittiklerini söyledi.

İlginç bir şey: bu yolculardan hiçbiri, boynuna asılıp sırtına yapışmış azgın hayvana kızmışa benzemiyordu; kendinden bir parça sayıyordu sanki onu. Tüm bu yorgun ve asık yüzlerde hiçbir umutsuzluk belirtisi yoktu; göğün bunaltıcı

kubbesi altında, ayakları bu gök kadar kasvetli bir toprağın tozlarına batmış durumda, hep umut etmeye yargılı kişilerin boyun eğmiş yüzleriyle ilerliyorlardı.

Topluluk yanımdan geçti, ufkun havasına, gezegenin yuvarlaklaşmış yüzeyinin insan bakışının merakından sıyrıldığı yere gömüldü.

Bir zaman inatla anlamaya çalıştım bu gizemi; ama çok geçmeden, karşı konulmaz İlgisizlik çöktü üzerime, tüm ağırlığıyla ezdi beni, onlar bile ezici Düşlerinin altında böylesine ezilmemişlerdi.

VII
Deli ile Venüs

Ne güzel gün! Uçsuz bucaksız park güneşin yakıcı gözü altında kendinden geçiyor, Aşkın egemenliği altında gençlik gibi.

Nesnelerin evrensel esrimesi hiçbir gürültüyle dile gelmiyor; sular bile uyumuş gibi. Sessiz bir eğlence var burada, insan şenliklerinden çok farklı.

Durmamacasına büyüyen bir ışık nesneleri gittikçe daha çok parlatıyor sanki, sanki çiçekler kışkırmışlar da renklerinden güç alarak göğün mavisiyle yarışa çıkmak isteğiyle yanıp tutuşuyorlar, sıcak da kokuları gözle görülür kılarak onları dumanlar gibi güneşe doğru yükseltiyor sanki.

Bu evrensel sevinç içinde üzgün bir yaratık gördüm gene de.

Kocaman bir Venüs'ün ayakları dibinde, şu yapay delilerden, Sıkıntı ya da Pişmanlık yakalarına yapışırken görevleri kralları güldürmek olan şu gönüllü maskaralardan biri, parıl parıl bir gülünç giysi içinde, başında boynuzlar, ziller, ayaklığın dibine büzülmüş, yaşlı gözlerini ölümsüz Tanrıça'ya doğru kaldırıyor.

Şöyle diyor Tanrıça'ya gözleri: "İnsanların en bayağısı, en yalnızıyım, aşktan da, dostluktan da yoksunum, en ilkel hayvandan bile geriyim bu konuda. Ama ben de ölümsüz

Güzelliği anlamak ve duymak için yaratıldım! Ah! Tanrıça! Kederime ve taşkınlığıma acı!"

Ama amansız Venüs mermer gözleriyle uzaklara, kim bilir neye bakıyor.

VIII
Köpek ve Şişe

"Güzel köpeğim, iyi köpeğim, sevgili hayvanım, yaklaş, yaklaş da kentin en iyi kokucusundan alınmış, çok güzel kokuyu kokla."

Ve köpek, kuyruğunu oynatarak –bu zavallı yaratıklarda gülmenin, gülümsemenin karşılığı olan bir belirti bu anlaşılan– yaklaşıyor, açılmış şişenin üzerine merakla dayıyor ıslak burnunu; sonra dehşetle geriliyor birden, yüzüme karşı havlıyor, kınıyor sanki beni.

"Aşağılık köpek, sana bir çıkın pislik sunsam, hazla koklardın, yerdin belki de. Hüzünlü yaşamımın yakışıksız yoldaşı, sen de kitleye benziyorsun. Ona da güzel kokular sunmaya gelmez hiç, böyle hoş kokular karşısında çileden çıkar, ona da özenle seçilmiş pislikler sunmak gerekir."

IX
Kötü Camcı

Kimi insanlar vardır, hep seyirci kalırlar, hiçbir eylemi gerçekleştiremezler, ama bazı bazı bilinmedik, anlaşılmadık bir itki altında, kendilerine kendi kendilerinin bile yakıştıramayacakları bir çabuklukla eyleme geçerler.

Kapıcısından üzücü bir haber almaktan korkup da içeriye girmeyi göze alamadan bir saat boyunca kapı önünde korkak korkak dolaşan biri gibi, bir mektubu açamayıp on beş gün saklayan biri gibi, bir yıldır atılması gereken bir adımı atmaya ancak altı aydan sonra karar verip de birdenbire, yayından fırlamış bir ok örneği, karşı konulmaz bir güçle eyleme atıldıklarını duyanlar gibi. Her şeyi bildiklerini ileri süren ahlakçılar ve hekimler bu tembel, bu kösnül ruhlara böyle çılgınca bir gücün böyle birdenbire nereden geldiğini, en basit ve en zorunlu şeyleri bile yapamazken, en saçma, hatta çoğu zaman en tehlikeli işleri yapma yolunda belirli bir dakikada böyle fazladan bir gözü ipekliği nereden bulduklarını açıklayamazlar.

Dostlarımdan biri, gelmiş geçmiş düşçülerin en zararsızı, bir gün bir ormanı ateşlemişti. Söylediğine bakılırsa, ormanın söylendiği kadar kolay tutuşup tutuşmadığını görmek istiyordu. Deneyim on kez art arda başarısızlığa uğradı, ama on birincisinde fazlasıyla başarılı oldu.

Bir başkası, *görmek için, öğrenmek için, yazgıyı denemek için* kendini gücünü göstermeye zorlamak için, sıkıntının hazlarını tatmak için, bir zar atmış olmak için, yok yere, iş olsun diye, aylaklıktan, bir barut fıçısının yanında sigaranı yakacaktır.

Sıkıntı ile düşten fışkıran bir tür güçtür bu; içlerinde rahatça böyle bir güç doğan kişiler de, dediğim gibi, yaratıkların en gevşekleri, en çok düşler içinde yaşayanlarıdır.

Bir başkası, insanların bakışları karşısında bile gözlerini yere dikecek, bir kahveye girmek için ya da denetmenlerini Minos'un,[1] Aiakos ve Radamantus'un tantanalı görünüşüne bürünmüş gibi gördüğü tiyatro bürosunun önünden geçmek için tüm zavallı istemini toplaması gerekecek ölçüde çekingen olan bir başkası, yanından geçmekte olan bir yaşlı adamın boynuna atılacaktır birden, şaşırmış kalabalık önünde coşkuyla öpecektir onu.

Neden? Çünkü... çünkü bu yüz ona dayanılmaz ölçüde sevimli geliyordu da ondan mı? Belki de; ama nedenini kendisinin de bilmediğini düşünmek daha doğru olur.

Alaycı ifritlerin içimize sızıp da biz ayrımına bile varmadan en saçma isteklerini yerine getirttiklerine inanmamıza yol açan bu bunalımların, bu atılımların birçok kez kurbanı oldum ben.

Bir sabah somurtkan, kederli, boş durmaktan bitkin kalkmıştım, bana öyle geliyordu ki, büyük bir şey, parlak bir iş yapmaya doğru itilmiş bir durumdaydım; sonra pencereyi açtım, ne yazık!

(Dikkat buyurun, rica ederim, kimi kişilerde bir çalışmanın ya da bir düzenin değil de rastgele bir esintinin sonucu olan aldatmaca eğiliminin hekimlere göre isterik, hekimler-

---

1 Minos, söylencesel Girit kralı, doğruluğu ve bilgeliği sonucu Zeus'un oğlu Aiakos ve gene Zeus'un oğlu kahraman Radamantus'la birlikte ruhlar evreninin yargıcı olmuştur. (Ç.N.)

den biraz daha iyi düşünenlere göre şeytansı olan, bizi hiçbir dirençle karşılaşmadan bir sürü tehlikeli ve uygunsuz eyleme iten yaratılışta büyük payı vardır.)

Sokakta gördüğüm ilk insan bir camcı oldu, tiz ve uyumsuz bağırtısı Paris'in ağır, kirli havası içinden bana kadar yükseldi. Bu zavallı adama duyduğum beklenmedik olduğu kadar da zorbaca kinin nereden geldiğini söylememe olanak yok.

"Hey! Hey!" diye bağırdım ona, yukarı çıkmasını söyledim. Bu arada, oda altıncı katta, merdiven de çok dar olduğundan, adamın yukarı çıkarken epey güçlük çekeceğini, kırılmaları işten bile olmayan mallarının oraya buraya takılacağını düşünüyor, bundan da bayağı haz duyuyordum.

En sonunda göründü: merakla gözden geçirdim tüm camları; sonra da "Nasıl olur! Renkli camlarınız yok mu?" dedim ona. "Pembe, kırmızı, mavi camlar? Sihirli camlar, cennet camları? Ne kadar düşüncesizsiniz! Yoksul semtlerde dolaşmaya kalkıyorsunuz, ama yaşamı güzel gösterecek camlarınız bile yok!" Sonra da hızla merdivene doğru ittim onu, homurdanarak sendeledi.

Balkona çıktım, küçük bir çiçek saksısı aldım elime, adam kapının önüne çıkınca, bombamı diklemesine camlarının arka ucuna doğru bıraktım; çarpma sonunda kendisi de devrilince, tüm o zavallı, gezgin serveti sırtının altında kırıldı, yıldırım çarpmış bir kristal sarayın şangırtılı gürültüsü duyuldu.

Bense, çılgınlığımla sarhoş olmuş durumda, kızgın kızgın bağırıyordum ona: "Yaşamı güzel gösterecek, güzel gösterecek camlar!"

Bu sinirli şakalar tehlikesiz değildir, çoğu kez fazlasıyla pahalıya da mal olabilir. Ama bir saniyede erginin sonsuzluğuna kavuşmuşlar için cehennemin sonsuzluğunun sözü mü olur?

X
Sabah Saat Birde

Hele şükür! Yalnızım! Gecikmiş, yorgunluktan bitmiş birkaç arabanın uğultusundan başka bir şey duyulmuyor artık. Dinlenişe ermesek de sessizliğe ereceğiz birkaç saat boyunca. Hele şükür! İnsan yüzünün acımasız baskısından kurtuldum, yalnız kendi kendimden çekeceğim artık.

Hele şükür! Bir karanlık denizinde yorgunluğumu giderebileceğim. Anahtarı iki kez çevirmeli kilitte ilkin. Bana öyle geliyor ki anahtarı çevirdim mi yalnızlığım artacak, beni şimdi dünyadan ayıran engeller de sağlamlaşacak.

İğrenç yaşam! İğrenç kent! Baştan özetleyelim günü: birçok kalem adamı gördük, biri Rusya'ya karayolundan gidilip gidilemeyeceğini sordu (Rusya'yı bir ada sanıyordu kuşkusuz); bir dergi yönetmeniyle mertçe çarpıştık, ne denilse, "Burası dürüst insanların yeri," diye yanıtlıyor, bu yanıt da tüm öteki gazetelerin namussuzlarca doldurulduğu anlamına geliyordu; yirmi kadar insan selamladık, on beşini tanımıyorduk; eldiven takmak gibi bir önleme başvurmadan, bir o kadar da el sıktık; bir sağanak sırasında, zaman öldürmek için bir oyuncu kadına uğradık, kendisine *Venüsümsü* bir giysi çizmemizi rica etti; bir tiyatro yönetmeninin aklını çelmeye çalıştık, bizi uğurlarken, "Z...'ye başvursanız iyi olur

belki; tüm yazarlarımın en hantalı, en budalası, en ünlüsüdür; onunla bir sonuca varabilirsiniz belki. Onu görün; sonra da biz görüşürüz," dedi; hiç yapmadığım birçok iğrenç eylemle övündüm (neden?), sevinçle yaptığım başka birçok kötü işi de korkakça yadsıdım, övünme, insanlara saygıda kusur, kolayca yapılabilecek bir yardımı bir dosttan esirgeme, eşi bulunmaz bir kopuğa da bir tavsiye mektubu verme suçlarını işledim; of! bitti mi?

Kendi kendimden de, başka hiç kimseden de hoşnut değilken, gecenin sessizliğinde, yalnızlığında, kendimi bağışlamak, biraz da gururlanmak isterdim. Sevdiklerimin ruhları, şakıdıklarımın ruhları, bana güç verin, tutun beni, beni yalandan, dünyanın o baştan çıkarıcı pisliklerinden kurtarın; siz de, Ulu Tanrım, izin verin, birkaç güzel dize yaratayım da insanların en aşağılığı olmadığımı, hor gördüklerimden aşağı olmadığımı kanıtlayabileyim kendime.

XI
Yabanıl Kadınla Cici Sevgili

"Gerçekten de ölçüsüzce ve acımasızca yoruyorsunuz beni, canım; iç çekişinizi duyanlar, altmışlık başakçı kadınlardan, meyhane kapılarında ekmek kırıntıları toplayan kocamış dilenci kadınlardan da fazla acı çekiyorsunuz sanacaklar.

"İç çekişleriniz hiç değilse pişmanlığı belirtseydi, birazcık onurlandırırdı sizi; ama ancak rahata doymuşluğu, dinleniş bezginliğini koyuyor ortaya. Hem sonra yararsız lakırdılar sıralamaktan da hiç bıkmıyorsunuz: 'Çok sevin beni! Öylesine gereksinimim var ki buna! Beni şöyle avutun, beni böyle okşayın!' Bakın, sizi iyileştirmeye çalışacağım; belki de bir şenlikte, iki kuruş karşılığında, çok da uzaklara gitmeden buluruz bunun yolunu.

"Ne olur, ardında bir cehennemlik gibi uluyarak sürgünlük yüzünden çileden çıkmış bir orangutan gibi demir çubukları sarsan, kimi zaman bir kaplanın halkamsı sıçrayışlarına, kimi zaman ak ayının budalaca salınmalarına kusursuzca öykünen, biçimi de oldukça belirsiz bile olsa sizinkini andıran canavarın çabalayıp durduğu şu sağlam kafese iyice bakalım.

"Bu, canavar, genellikle 'meleğim' dediğimiz hayvanlardandır, yani bir kadındır. Öteki canavar, elinde bir sopayla gırtlağını yırtarcasına bağıran da bir koca. Yasal karısını bir hayvan gibi zincirlemiş, panayır günlerinde, kenar mahallelerde gösteriyor, hem de, söylemek bile gereksiz, yöneticilerin izniyle.

"İyi dikkat edin! Bakın, bakıcısının attığı canlı tavşanları, yaygaralar koparan tavukları nasıl doymazlıkla (belki hiç de yapmacığa kaçmadan) parçalıyor. 'Yavaş ol, her şeyi bir günde yememeli,' diyor bakıcısı, bu bilge sözden sonra da acımasızca alıyor avı elinden, boşalmış bağırsaklar azgın hayvanın, yani kadının dişlerine bir an takılı kalıyor.

"Hadi! Bir de zorlu sopa vur ki yatışsın! Öyle ya, istekle korkunçlaşmış gözlerle bakıyor elinden alınan yiyeceğe. Aman Tanrım! Sopa da oyuncak moyuncak değil öyle, takma postuna karşın ten nasıl şakladı, işittiniz mi? Bu yüzden gözleri yuvalarından fırlıyor, bu yüzden daha *doğal* uluyor... Tepeden tırnağa kıvılcımlar saçıyor öfkeden, dövülen demirler gibi.

"Âdem ile Havva'nın bu iki torununun, elinizden çıkan bu yapıtların evlilik yaşamı böyle geçiyor, ey Tanrım! Ünün şanın gıdıklayıcı ergilerini bilmez olmasa bile mutsuz bir kadın, burası kesin. Daha çaresiz, üstelik bir ödencesi de bulunmayan dertler vardır. Ama o düştüğü dünyada kadının başka türlü bir yazgıya da hakkı olduğuna hiçbir zaman inanamamıştır.

"Şimdi biz bizeyiz, sevgili çıtkırıldım! Dünyayı dolduran cehennemleri gördükten sonra, sizin, yalnız teni kadar yumuşak kumaşlar üstünde dinlenen, yalnız pişmiş et yiyen, uz elli hizmetçinin görevi de kendisi için parçaları kesmek olan sizin güzel cehenneminiz üzerinde ne düşüneyim istiyorsunuz?

"Hoş kokulu göğsünüzü kabartan tüm bu hafif iç çekmelerin ne anlamı olabilir benim için, güçlü yosma? Ya kitap-

lardan öğrenilmiş tüm bu yapmacıklar, görende acımadan çok daha başka bir duygu uyandırmak için yaratılmış bu bitip tükenmez hüzün? Doğrusu ya, bazı bazı size gerçek acının ne olduğunu öğretmek geliyor içimden.

"Güzel kibarım, sizi böyle ayakları çamurdan, gözlerinizi de bir kral istercesine dumanlı dumanlı göğe dönük görünce, ülküden yardım dilenen bir genç kurbağa diyeceği geliyor insanın. Odunu (siz de biliyorsunuz, ben şimdi buyum) küçümserseniz, *sizi kıtır kıtır yiyecek, çiğnemeden yutacak, gönlünce öldürecek* balıkçıldan sakının.

"Ne kadar ozan olursam olayım, düşünmek istediğiniz kadar da aldanmıyorum, o yapmacıklı ağlamalarınızla beni fazla yorarsanız, *yabanıl kadınmışsınız* gibi davranacağım size, ya da sizi boş bir şişe gibi pencereden fırlatıvereceğim."

XII
Kalabalıklar

Çokluk denizinde yunmak herkese vergi değildir: bir sanattır kalabalığın tadını çıkarmak; beşiğinde bir periden kılık değiştirme ve maske zevkini, ev kinini ve yolculuk tutkusunu almış kişi, yalnız o kişi, insan türünün sırtından bir canlılık sarhoşluğuna dönüştürür bunu.

Kalabalık, yalnızlık: etkin ve verimli ozanın birbirleriyle kolayca değiştirebileceği eşit deyimler. Yalnızlığını kalabalıkla doldurmasını bilmeyen kişi telaşlı bir kalabalık içinde yalnız olmasını da bilmez.

Ozan şu benzersiz ayrıcalığın, gönlü istedi mi kendi kendisi, istemedi mi başkası olabilmenin tadını çıkarır. Diledi mi herkesin kişiliğine bürünür, kendilerine bir beden arayan, başıboş ruhlar gibi. Yalnız ona açıktır her şey; kimi yerlerin ona kapalı gibi görünmesiyse, onun için girmek çabasına değmediklerindendir.

Yalnız ve düşünceli gezgin bu evrensel kaynaşmada eşsiz bir sarhoşluğa erer. Kalabalıkla kolayca kaynaşan kişi ateşli hazlar tadar, kutu gibi kapalı bencil ile istiridyeler gibi evine çekilmiş tembel bu hazlardan yoksun kalacaktır. Yalnız ve düşünceli gezgin karşısına çıkan tüm uğraşları, tüm sevinçleri, tüm yoksunlukları kendininmiş gibi benimser.

Bu anlatılmaz şölenle karşılaştırılınca, ortaya çıkan beklenmedik olaya, geçen yabancıya kendini tümüyle, tüm şiiri, tüm yardımseverliğiyle veren ruhun bu kutsal orospuluğuyla karşılaştırılınca, insanların aşk dedikleri şey çok küçük, çok sınırlı, çok zayıf kalır.

Bu dünyanın mutlularına bazı bazı kendi mutluluklarından daha üstün, daha geniş, daha derin mutluluklar bulunduğunu anımsatmakta yarar vardır, yalnızca budala gururlarını sarsmak için bile olsa. Sömürge kurucuları, halk önderleri, dünyanın ta öbür ucuna göç etmiş misyoner papazlar bu gizemli sarhoşluğu biraz bilirler kuşkusuz; dehalarının sağladığı geniş ailenin kucağında, çok sallantılı yazgıları, çok arı yaşamlarından dolayı kendilerine acıyanlara da gülerler herhalde.

XIII
Dullar

Vauvenargues, parklarda her şeyden çok düş kırıklığına uğramış hırsların, mutsuz mucitlerin, kaçırılmış şanların, kırık gönüllerin, tüm o gümbürtülü ve kapalı ruhların, içlerinde hâlâ bir fırtınanın son solukları homurdanan ve keyifli kişilerin ve boş gezenlerin arsız bakışlarından uzaklara çekilen ruhların dolaştığı yollar bulunduğunu söyler. Yaşam kötürümlerinin buluşma yeridir bu gölgeli köşeler.

Ozan ile filozof doymaz varsayımlarını daha çok bu yerlere yöneltmekten hoşlanırlar. Burada bir otlak bulacakları kuşku götürmez. Çünkü, uğramaya gönül indirmedikleri bir yer varsa, o da, az önce çıtlattığım gibi, her şeyden önce zenginlerin sevincidir. Boşluk içindeki bu gürültüde hiçbir şey çekmez onları. Buna karşılık, karşı durulmaz bir biçimde zayıf olan, batmış, dertli, öksüz şeylere doğru sürüklendiklerini duyarlar.

Deneyimli bir göz hiç aldanmaz bu konuda. Bu katı ya da yıkık çizgilerden, bu çökük, donuk ya da çarpışmanın son parıltılarıyla parlak gözlerden, bu derin, sayısız kırışıklardan, bu öylesine ağır ve sarsak yürüyüşlerden, aldanmış aşkın, değeri bilinmemiş bağlılığın, ödülsüz kalmış çabaların, sessizce, alçakgönüllülükle katlanılan açlık ve soğuğun sayısız söylencelerini çıkarıverirler hemen.

Bu ıssız kanepeler üzerinde dul kadınlar, yoksul dul kadınlar gördünüz mü bazı bazı? Yasta olsunlar, olmasınlar, tanımak kolaydır onları. Ayrıca, yoksulun yasında bir eksiklik, onu daha da üzücü kılan bir uyum yokluğu vardır her zaman. Acısında cimri davranmak zorundadır. Zengin ise tam bir yas kılığına girer.

En kederli ve en kederlendirici dul hangisidir, elinde düşünü paylaşamayacağı bir çocuk sürükleyen mi, yoksa tümden yalnız olan mı? Bilmem... Bir kez, uzun saatler boyunca, böyle dertli bir yaşlı kadını izlemiştim; yıpranmış, ufak bir şal altında kaskatı, dimdikti, tüm varlığında bir stoacı gururu taşıyordu.

Tam bir yalnızlık yüzünden yaşlı bekâr alışkanlıklarına yargılıydı kuşkusuz, yaşayışının erkeksi özelliği bu ağırbaşlılığına gizemli bir çarpıcılık ekliyordu. Yemeğini hangi yoksul kahvede yedi, nasıl yedi, bilmiyorum. Ardından okuma odasına gittim; uzun zaman izledim onu, eskiden gözyaşlarıyla yanmış, canlı gözleriyle, özel bir ilgi uyandıracak haberler arıyordu gazetelerde.

En sonunda, öğleden sonra, çok güzel bir güz göğü, yığın yığın özlem ve anı yağdıran bir gök altında, bir bahçede ıssız bir yere oturdu, kalabalıktan uzakta, ordu bandocularının Paris halkına sunduğu dinletilerden birini dinleyecekti.

Belki de yıllardan beri, yılda üç yüz altmış beş gün, Tanrı'nın durmamacasına üzerine yığdığı o dostsuz, konuşmasız, sevinçsiz, sırdaşsız, o ağır günlerden birinin iyice hak edilmiş avuntusu buydu, bu suçsuz ihtiyarın (ya da bu arınmış ihtiyarın) bu küçük haz düşkünlüğüydü.

İşte bir başkası daha:

Bir halk dinletisinin çevresinde itişip duran paryalar kalabalığına evrenselce candan olmasa bile meraklı bir bakışla bakmaktan kendimi alamam hiçbir zaman. Orkestra bayram, yengi ya da haz türküleri fışkırtıyor gecenin içinden. Etekler ışıldayarak sürükleniyor; bakışlar kesişiyor; başıboş-

lar hiçbir şey yapmamış olmanın yorgunluğu içinde, ezgiyi gevşek gevşek tadar gibi salınıyorlar. Burada yalnızca zenginlik var, mutluluk var, kaygısızlık var, yaşamın akışına kapılma hazzını ciğerlere, gönüllere doldurmak var; şurada, en uçtaki tahta perdeye dayanan, yelin keyfine göre beleşten bir ezgi parçası yakalayıp içerideki kıvılcım kıvılcım fırına bakan ayaktakımının görüntüsünü saymazsak...

Yoksulun gözünün içinde zenginin sevincinin yansıması her zaman ilginç bir şeydir. Ama o gün, işçi ceketleri, alacalar giyinmiş bu halk içinde, soyluluğu çevredeki bayağılıkla göz kamaştırıcı bir karşıtlık oluşturan bir yaratık gördüm ben.

İri ve etkileyici bir kadındı, görünüşü öylesine soyluydu ki, soylu eski zaman güzellerinin resimleri içinde onun gibisini gördüğümü anımsamıyorum. Gururlu bir erdem kokusu yayılıyordu tüm varlığından. Yüzü hüzünlüydü, zayıftı, üzerindeki yaz giysisiyle tam bir uyarlık içindeydi. Arasına karışıp da görmediği aşağı tabaka gibi o da derin bir gözle bakıyordu ışıklı dünyaya, o da usul usul başını sallayarak dinliyordu.

Eşsiz görüntü! "Hiç kuşkusuz," dedim içimden, "hiç kuşkusuz bu yoksulluk, yoksulluk diye bir şey varsa eğer, iğrenç tutumluluğu benimsemiyordur; böylesine soylu bir yüz yeter beni haklı çıkarmaya. Bu çevrede neden kalır sanki, kalır da böylesine göz kamaştırıcı bir leke gibi durur?"

Ama yanından merakla geçerken, işin içyüzünü anlar gibi oldum. İri dul kendisi gibi karalar giymiş bir çocuğun elinden tutuyordu; giriş parası ne kadar önemsiz olursa olsundu, küçük yaratık için gerekli bir şeyi, daha da iyisi, gereksiz bir şeyi, bir oyuncağı satın almaya yetiyordu belki de.

Ve yaya olarak dönecek, düşünceler, düşler içinde, yalnız, her zaman yalnız; öyle ya, çocuk gürültücüdür, bencildir, ne sevecenlik bilir, ne sabır; salt hayvan gibi, köpek gibi, kedi gibidir, yalnız acılara sırdaş bile olamaz.

XIV
Yaşlı Hokkabaz

Tatile çıkmış kalabalık dört bir yana açılıp yayılıyor, bol bol eğleniyordu. Cambazların, hokkabazların, hayvan oynatıcıların, gezgin satıcıların bel bağladıkları şenliklerden, yılın kötü günlerinin acısını çıkaracak şenliklerden biriydi.

Halk böyle günlerde acıyı, işi, her şeyi unutur gibi gelir bana; tıpkı çocuklara benzer böyle günlerde. Küçükler için bir tatil günüdür bu, okul korkusunun yirmi dört saatliğine ertelenmesidir. Büyükler içinse, yaşamın kötü güçleriyle yapılan savaşta bir ateşkes, evrensel yorgunluk ve evrensel çarpışmada bir soluklanmadır.

Seçkin çevrenin insanları bile, düşünceyle ilgili çalışmalarla uğraşanlar bile bu kitle şenliğinin etkisinden güç sıyrılır. Bu kaygısızlık havasından kendilerine düşen payı onlar da içlerine çeker ister istemez. Bana gelince, gerçek bir Parisli olarak, böyle görkemli günlerde hindiler gibi kabaran tüm o barakaları gözden geçirmeyi hiç kaçırmam.

Zorlu bir yarışmaya girişmişlerdi gerçekten: bağırıyor, böğürüyor, uluyorlardı. Bir bağırtı, bakır şangırtısı, hava fişeği patlaması karışımıdır gidiyordu. Külahları kırmızı kurdeleli maskaralar, palyaçolar, yelden, yağmurdan, güneşten sertleşmiş yüzlerini buruşturuyorlardı; etkilerinden kuşku

duymayan oyuncuların güveniyle parlak sözler söylüyor, şakalar savuruyorlardı. Molière'in nükteleri ve şakalarındaki gibi yüklü ve sağlam bir güldürgenlik vardı şakalarında. Kol ve bacaklarının kocamanlığıyla mağrur, orangutanlar gibi alınsız ve kafasız Herkül'ler, bugün için dünden yıkanmış kispetlerinin içinde kurum satıyorlardı. Periler, prensesler gibi güzel oyuncu kızlar, eteklerini kıvılcımlarla dolduran fenerlerin ışığı altında zıplıyor, taklalar atıyorlardı.

Işık, toz, sevinç, gürültüydü her şey; kimileri harcıyor, kimileri kazanıyordu, harcayan da, kazanan da aynı ölçüde sevinçliydi. Çocuklar bir çubuk şeker koparabilmek için annelerinin eteğine asılıyor ya da Tanrı gibi göz kamaştırıcı bir hokkabazı daha iyi görebilmek için babalarının omuzlarına çıkıyorlardı. Dört bir yanda bir kızartma kokusu dolaşıyor, tüm kokuları gölgede bırakıyordu; şenliğin buhuru gibiydi.

Baraka dizisinin ucunda, en ucunda, sanki utanmış da kendini tüm bu tantanadan sürgün etmiş gibi duran, zavallı bir hokkabaz gördüm; kambur, bitkin, kocamıştı, bir insan yıkıntısıydı, kulübesinin direklerinden birine belini vermişti; kulübesiyse hayvanlığa en yakın yabanılın kulübesinden de düşkündü, akıp tüten iki mumu yoksunluğunu daha bir iyi aydınlatıyordu.

Her yanda sevinç, kazanç, eğlence; her yanda ertesi gün de bir ekmek yeme güveni; her yanda canlılığın taşkın patlayışı. Burada salt yoksunluk, dehşet tam olsun diye de karşıtlığı sanattan çok yoksulluktan kaynaklanan, gülünç paçavralarla gülünç bir kılığa girmiş yoksunluk. Gülmüyordu düşkün adam! Ağlamıyordu, oynamıyor, el kol sallamıyor, bağırmıyor, yalvarmıyordu, sevinçli ya da acılı hiçbir şarkı söylemiyordu. Dilsiz ve kımıltısızdı. Her şeyden el çekmiş, her şeyden vazgeçmişti. Yazgısını tamamlamıştı.

Ama oynak dalgaları soğuk yoksunluğunun birkaç adım ötesinde duran kalabalığa, ışığa, ne derin, ne unutulmaz bir bakışla bakmaktaydı! İsterinin korkunç elinin gırtlağımı sık-

tığını duydum, bu düşmek istemeyen, bu söz dinlemez gözyaşları gözlerimi kamaştırır gibi oldu.

Ne yapmalıydı? Bu pis kokulu karanlıkların içinde, yırtık pırtık perdesinin ardında hangi tuhaflığı, hangi harikayı göstereceğini talihsizden sormak neye yarardı? Aslına bakarsanız, göze de alamıyordum bunu; çekingenliğimin nedeni belki sizi güldürür, ama ben gene de söyleyeyim; gururunu incitmekten korkuyordum. En sonunda, düşüncemi sezeceğini umarak, geçerken tahtalarından birinin üzerine birkaç kuruş bırakmaya karar vermiştim. Ama bu sırada, kim bilir hangi kargaşalığın yol açtığı bir insan dalgası beni uzaklara sürükledi.

Dönüşte bir türlü aklımdan çıkaramıyordum bu görüntüyü, beklenmedik üzüntümü çözümlemeye çalıştım, sonra şöyle dedim kendi kendime: Bir zamanlar kahkahadan kırıp geçirdiği bir kuşaktan artakalmış yaşlı yazın adamının görüntüsünü gördüm ben; yoksunluk yüzünden, halkın nankörlüğü yüzünden böylesine düşmüş, barakası unutkan kalabalıklarca hor görülmeye başlanmış yaşlı ozanın; dostsuz, ailesiz, çocuksuz yaşlı ozanın görüntüsünü gördüm.

XV
Pasta

Yolculuktaydım. Çevremdeki görünümün dayanılmaz bir büyüklüğü, dayanılmaz bir soyluluğu vardı. Hiç kuşkusuz ruhuma da bir şeyler geçti ondan. Düşüncelerim havanın hafifliğine eşit bir hafiflilikle uçuşuyordu; kin gibi kutsallıktan yoksun aşk gibi bayağı tutkular, ayaklarımın altından, uçurumların dibinden sıra sıra geçen bulutlar kadar uzak görünüyordu şimdi bana; ruhum da beni saran gök kubbe kadar geniş ve arı gibiydi; yersel nesnelerin anısı zayıflayıp azalarak geliyordu, uzaktan, çok uzaktan, bir başka dağın yamacından geçen fark edilmez sığırların çıngırak sesleri gibi. Uçsuz bucaksız derinliğiyle kara, ufak, kımıltısız gölün üzerinden bir bulutun gölgesi geçiyordu bazı bazı, gökte uçan bir hava devinin mantosunun yansıması gibiydi. Tümüyle sessiz bir büyük devinimin doğurduğu bu görkemli ve ender rastlanır duyunun içimi korkuyla karışık bir sevinçle doldurduğunu anımsıyorum. Kısacası, çevremi saran coşturucu güzelliğin yardımıyla, kendi kendimle de, evrenle de tam bir barış içinde buluyordum benliğimi; hatta, eksiksiz mutluluğumun içinde, her türlü yersel kötülüğü tümden unutmuş durumdaydım, insanın doğuştan iyi olduğunu ileri süren gazeteleri pek de gülünç bulmamaya başlamıştım; bu sırada,

iyileşmez bedenim isteklerini bir kez daha yineledi; böylesine uzun bir yokuş çıkmanın doğurduğu yorgunluğu gidermeyi, iştahımı dindirmeyi düşündüm. Büyük bir ekmek parçası, bir meşin kap, bir de o zamanlar turistler için eczanelerde satılan, gerekince karla karıştırılan iksirin şişesini çıkardım cebimden.

Sakin sakin ekmeğimi keserken, çok hafif bir gürültü üzerine başımı kaldırdım. Önümde üstü başı paramparça, saçı başı darmadağın, kara, ufak bir yaratık durmaktaydı, çökük, ürkek, yalvarmaklı gözleriyle ekmeğimi yiyordu. Sonra alçak ve boğuk bir sesle, içini çeke çeke *pasta* sözcüğünü söylediğini duydum! Neredeyse ak denilebilecek ekmeğime verdiği soylu adı işitince gülmekten kendimi alamadım, bir dilim kesip verdim. Can attığı nesneden gözlerini ayırmadan, ağır ağır yaklaştı; sonra, parçayı eliyle kaparak hızla geriledi, armağanımı gerçekten vermememden ya da birdenbire pişman olmamdan korkuyordu sanki.

Ama tam bu sırada bir başka küçük yabanıl yere devirdi kendisini, kim bilir nereden çıkmıştı, ilk gelene öylesine benziyordu ki ikiz kardeşi sanılabilirdi. Birlikte yere yuvarlandılar, değerli av için kavga ediyorlardı. Öteki de, beriki de kardeşi için ekmeğinin yarısından vazgeçmiyordu. Birincisi küplere binmişti, ikincisini saçlarından yakaladı; o da dişlerini onun kulağına geçirdi, ufak, kanlı bir parçasını da yerli ağzı bir zorlu küfürle yere tükürdü. Pastanın gerçek sahibi küçük pençelerini zorbanın gözlerine sokmaya çalıştı; öteki, bir eliyle savaş ödülünü cebine sokmaya çalışırken, öbür eliyle düşmanını boğmak için tüm gücünü harcadı. Ama yenik düşen kardeş umutsuzlukla canlanıp doğruluverdi, kafasını var gücüyle midesine indirerek yere yuvarladı yenmişi. Çocuk güçlerinden umulandan çok daha uzun süren çirkin çarpışmayı ne diye anlatmalı? Pasta elden ele dolaşıyor, her an cep değiştiriyordu; boyutları da değişiyordu işin kötüsü. En sonunda bitkin, soluk soluğa, kanlar içinde kalıp da kavgayı

sürdürmenin olanaksızlığı nedeniyle durdukları zaman, savaşmak için de hiçbir neden kalmamıştı; ekmek parçası yok olmuş, içine karıştığı kum taneleri gibi birer kırıntı olup saçılmıştı.

Görünümü sislendirmişti bu gördüklerim, bu küçük adamları görmeden önce ruhumu şenlendiren durgun sevinç de tümden silinip gitmişti; uzun süre hüzünlendim bu yüzden, yineleyip duruyordum: "Ekmeğin *pasta* diye adlandırıldığı, tam bir kardeş kavgası doğuracak kadar ender bir katık olduğu görkemli bir ülke varmış demek!"

XVI
Saat

Çinliler kedilerin gözlerinden okur saati.

Bir gün, misyonerin biri, Nankin'in dış mahallelerinde dolaşırken, saatini unuttuğunu ayrımsadı; küçük bir çocuğa saatin kaç olduğunu sordu.

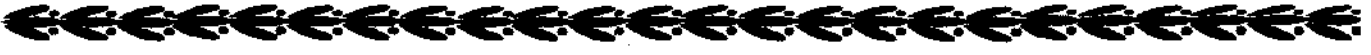
Göksel imparatorluğun çocuğu ilkin duraladı; sonra düşünce değiştirip yanıt verdi: "Şimdi söylerim." Az sonra yeniden belirdi, kollarında kocaman bir kedi tutuyor, gözlerinin içine bakıyordu; duralamadan konuştu: "Tam öğle olmadı." Doğru söylüyordu.

Ben de güzel Féline'e, öylesine güzel adlandırılmışa, hem türünün onuru, hem gönlümün övüncü, aklımın kokusu olana doğru eğildiğim zaman, ister gece, ister gündüz olsun, ister ışıkta, ister yoğun karanlıkta olsun, tapılası gözlerinin derinliklerinde açık açık saati görürüm, hep aynı saati, uçsuz bucaksız, görkemli uzam gibi büyük, dakika, saniye bölümü de bulunmayan bir saati; saatler üzerine işlenmemiş, kımıltısız, gene de bir iç çekiş kadar hafif, bir bakış kadar hızlı bir saati.

Ve bakışım bu güzelim kadran üzerinde dinlenirken, bir can sıkıcı gelip de rahatımı kaçırırsa, dürüstlükten, hoşgörüden yoksun bir deha adamı, bir engelleyici ifrit gelip de ba-

na, "Neye bakıyorsun böyle dikkatle? Bu yaratığın gözlerinde ne arıyorsun? Orada saati mi görüyorsun, savurgan ve tembel ölümlü?" diyecek olursa, hiç duraksamadan verebilirim yanıtını: "Evet, saati görüyorum; saat Durasızlık'ı göstermekte!"

Ne dersiniz, hanımefendi, gerçekten değerli, sizin kadar abartılı bir aşk şiiri değil mi bu? Doğrusunu isterseniz, bu özentili övgüyü örerken o kadar haz aldım ki karşılığında hiçbir şey istemeyeceğim sizden.

XVII
Saçlarda Bir Yarımküre

Bırak da uzun, uzun, uzun süre içime çekeyim saçlarının kokusunu, bir kaynağın sularına yüzünü daldıran bir susuz adam gibi yüzümü daldırayım içlerine, hoş kokulu bir mendil gibi elimle sallayayım onları, sallayayım da anılar silkelensin havada.

Saçlarında tüm gördüklerimi, tüm duyduklarımı, tüm işittiklerimi bir bilseydin! Başka insanların ruhu ezgiler üzerinde nasıl dolaşırsa, benim ruhum da koku üzerinde öyle dolaşır.

Yelken ve serenlerle dolu koca bir düş var saçlarında; meltemi beni güzelim iklimlere, uzamın daha mavi, daha derin olduğu, havanın meyvelerle, yapraklarla, insan derisiyle kokulandığı iklimlere götüren büyük denizler var saçlarında.

Saçlarının okyanusunda, içli şarkılar, her ulustan, güçlü insanlar, sonsuz sıcaklığın yan gelip yattığı, uçsuz bucaksız bir gök üzerinde ince ve karışık yapıları oymalar gibi beliren, biçim biçim gemiler kaynaşan bir liman görüyorum.

Saçlarının okşamalarında, güzel bir geminin kamarasında, bir divan üstünde geçmiş, çiçek saksılarıyla serinlik verici testiler arasında limanın fark edilmez yalpasıyla ığralanmış uzun saatlerin bezginliğini yeniden buluyorum.

Saçlarının kızgın ocağında, afyonla, şekerle karışmış tütün kokusunu çekiyorum içime; saçlarının gecesinde, sıcak ülke göklerinin sonsuzluğunu parıldar görüyorum; saçlarının incecik tüylü kıyılarında, katranın, miskin, hindistancevizi yağının birbirine karışmış kokularıyla sarhoş oluyorum.

Bırak da uzun uzun ısırayım ağır ve kara örgülerini. Ele avuca sığmaz, ferman dinlemez saçlarını dişlediğim zaman, anıları yer gibi oluyorum.

XVIII
Yolculuğa Çağrı

Çok güzel bir ülke, bir bolluk ülkesi varmış, öyle derler, o ülkeyi eski bir dostla görmeyi kuruyorum. Bizim Kuzey'in sislerine gömülmüş, eşsiz bir ülke, Batı'nın Doğu'su, Avrupa'nın Çin'i denilebilecek bir ülke, sıcak ve çılgın düş gücü öylesine işlemiş orayı, ustalıkla yetiştirilmiş güzelim bitkileriyle öylesine sabırla, inatla süslemiş.

Gerçek bir bolluk ülkesi, her şeyin güzel, zengin, dingin, dürüst olduğu; lüksün düzen içinde kendi yansımasını görme hazzını tattığı; yaşamın bereketli olduğu, ciğerlere çekilmesinin tat verdiği; düzensizlik, gürültü ve beklenmediğin yer bulamadığı, mutluluğun sessizlikle birleştiği, yemeklerin bile hem şiirsel, hem yağlı, hem kışkırtıcı olduğu bir ülke; her şeyi size benzeyen bir ülke, sevgili meleğim.

Soğuk yokluklarda yakamıza yapışan şu ateşli hastalığı, şu bilinmeyen ülke özlemini, şu merak bunalımını bilir misin? Sana benzeyen bir yer var, her şeyin güzel, zengin, dingin ve dürüst olduğu, düş gücünün bir Batı Çin'i kurup süslediği, yaşamı ciğerlere çekmenin tat verdiği, mutluluğun sessizlikle birleştiği bir yer. Gidip orada yaşamalı, gidip orada ölmeli işte!

Evet, gidip orada soluk almalı, düşlere dalmalı, duyuların sonsuzluğuyla uzatmalı saatleri. Bir ezgici *Valse Çağrı*'yı yazdı; sevilen kadına, gönül bacısına sunulacak *Yolculuğa Çağrı*'yı kim yazacak?

Evet, işte o havada güzel olurdu yaşamak, orada, daha ağır saatlerin daha çok düşünce kapsadığı, saatlerin daha derin, daha anlamlı bir görkemle mutluluğu vurduğu yerde.

Işıltılı panoların ya da koyu bir zenginlikte, yaldızlı meşinlerin üzerinde, rahat, zengin, mutlu resimler yaşar sessizce, kendilerini yaratan sanatçıların ruhları gibi. Yemek odasını ya da salonu renk renk eden günbatımları, güzel kumaşlardan ya da kurşunun sayısız bölmelere ayırdığı, yüksek, nakışlı pencerelerden süzülüp de gelir. Eşyalar geniş, tuhaf, gariptir, ince ruhlar gibi kilitlerle, gizlerle donanmıştır. Orada aynalar, madenler, kumaşlar, çiniler, kuyumcu işleri gözler için dilsiz ve gizemli bir senfoni çalar; sonra tüm nesnelerden, tüm köşelerden, çekmecelerin aralıklarından, kumaşların kıvrımlarından eşsiz bir koku, bir Sumatra *gene-gelin*'i dağılır, evin ruhu gibidir.

Gerçek bir bolluk ülkesi, diyorum sana, her şeyin güzel bir bilinç gibi, çok güzel bir mutfak gibi, görkemli bir kuyumcu işi gibi, alacalı bir mücevher gibi zengin, temiz, parlak olduğu bir ülke! Dünyanın gömüleri oraya akar, tüm dünyada bunu hak etmiş, çalışkan bir adamın evine akar gibi. Sanatın Doğa'dan üstün olması gibi, tüm ülkelerden üstün, eşsiz bir ülke. Sanat Doğa'yı yeniden, düşle düzenler, düzeltir, güzelleştirir, yeniden döker ya, orası da öyledir işte.

O bahçıvanlık simyacıları araştırsınlar, arasınlar daha, durmadan geriletsinler mutluluklarının sınırlarını! Hırslarından doğmuş sorunlarını çözecek olana altmış bin, yüz bin florin vereceklerini söylesinler! Ben *kara lalemi*, *mavi yıldızçiçeğimi* buldum.

Eşsiz çiçek, yeniden bulunmuş lale, yerinel yıldızçiçeği, orada, o öylesine durgun ve dalgın ülkede yaşamalı, orada

çiçek açmalı, değil mi öyle? Kendi benzerliğinin içinde çerçevelenemez misin, gizemcilerin deyimiyle, kendi uyumunda yansıyamaz mısın?

Düşler! Hep düşler! Ruh ne denli hırslı, ne denli inceyse, düşler de gerçekleşebilecek olandan o denli uzaklaşır. Her insan kendine yetecek ölçüde afyon taşır içinde, durmamacasına yenilenen bir afyon. Hem doğumdan ölüme dek, olumlu ergiyle, başarılı ve kararlı eylemle dolmuş kaç saatimiz var ki? Aklımın çizdiği bu tabloda, sana benzeyen bu tabloda yaşayacak mıyız bir gün, bir gün bu tabloya geçecek miyiz?

Bu gömüler, bu eşyalar, bu lüks, bu düzen, bu kokular, bu mucizemsi çiçekler, sensin. Bu büyük ırmaklar, bu durgun kanallar da sensin. Götürdükleri o tümden zenginlik yüklü, o üzerlerinden tekdüze gemici şarkıları yükselen kocaman gemiler düşüncelerimdir, uyuyan ya da göğsünde yuvarlanan düşüncelerim. Sonsuzluk denilen denize doğru götürüyorsun onları usul usul, bir yandan da güzel ruhunun duruluğunda göğün derinliklerini yansıtıyorsun. Gemiler dalgalardan yorgun düşmüş, ağızlarına dek Doğu ürünleriyle dolup ana limana dönerken de benim düşüncelerimdir, zenginleşip Sonsuzluk'tan gene sana dönen düşüncelerim.

XIX
Yoksulun Oyuncağı

Zararsız bir oyalanma düşüncesi vermek istiyorum. Suçtan uzak eğlenceler öyle az ki!

Sabahları yollarda başıboş dolaşmak amacıyla evden çıktığınız zaman, birer kuruşluk ufak oyuncaklarla doldurun ceplerinizi –bir tek iple oynayan yavan mı yavan soytarı, örsünü döven demirci, atı düdük kuyruklu binici gibi– meyhanelerde, ağaç diplerinde karşılaştığınız, bilinmedik, yoksul çocuklara armağan edin bunları. Gözlerinin alabildiğine büyüdüğünü göreceksiniz. Almaya cesaret edemeyeceklerdir ilkin, mutluluklarından kuşku duyacaklardır. Sonra elleri armağanı çabucak kapıverecek, sonra da kaçacaklardır, insandan sakınmasını öğrenmiş olan, verdiğiniz şeyi götürüp uzakta yiyen kediler gibi.

Bir yol üstünde, güneş vurmuş bir güzel şatonun aklığı beliren geniş bir bahçenin parmaklığı ardında, çok süslü bir kır giysisi giymiş, kanlı canlı, güzel bir çocuk duruyordu.

Lüks, kaygısızlık, alışılmış zenginlik görünümü, bu çocukları öylesine güzelleştirir ki sıradanlığın ve yoksulluğun çocuklarının hamurundan değil de bir başka hamurdan yapılmışlar sanır insan.

Yanında, otlar üzerinde kendisi kadar körpe, cilalı, yaldızlı, kırmızı giysili, tüylerle, boncuklarla kaplı, çok güzel bir

oyuncak duruyordu. Ama güzel oyuncağıyla ilgilendiği yoktu çocuğun, baktığı şey de şuydu:

Parmaklığın öbür yanında, yolda, dikenler, ısırganlar arasında bir başka çocuk vardı, kirliydi, cılızdı, islenmiş gibiydi, usta bir gözün bir arabacı cilası altında eşsiz bir resim bulması gibi, yansız bir göz de bu parya-yumurcağın güzelliğini sezebilirdi, ama yoksulluğun tiksindirici pasından temizlenmesi gerekirdi.

İki dünyayı, büyük yol ile şatoyu birbirinden ayıran bu simgesel demir çubukların ardından, yoksul çocuk zengin çocuğa kendi oyuncağını gösteriyor, o da bunu ender bulunur, bilinmedik bir nesne gibi, doymak bilmez gözlerle inceliyordu. Pasaklı çocuğun parmaklıklı bir kutuda kızdırdığı, oynattığı, sarstığı bu oyuncak, canlı bir fareydi! Ana babası, tutumluluktan olacak, yaşamın ta içinden çıkarmışlardı oyuncağı.

Ve iki çocuk, aklıkları birbirine *eşit* dişlerle, kardeşçe gülüyordu birbirine.

XX
Perilerin Armağanları

Periler büyük toplantılarını yapıyorlardı, son yirmi dört saat içinde dünyaya gelmiş bebekler arasında armağan dağıtımını gerçekleştireceklerdi.

Yazgının tüm bu eski ve kaprisli Bacıları, sevincin ve acının bütün bu garip Anaları birbirlerinden çok farklıydı: kimilerinin kederli, asık yüzlü bir görünüşü vardı, kimileri de şen şakrak, alaycıydı; kimileri gençti, her zaman genç olmuşlardı; kimileri yaşlıydı, her zaman da yaşlı olmuşlardı.

Perilere inanan tüm babalar gelmişti, bebeklerini de kucaklarına alıp getirmişlerdi.

Armağanlar, Yetenekler, iyi Rastlantılar, karşı durulmaz Durumlar, bir armağan dağıtımında kürsü üstüne konulan ödüller gibi yığılmıştı kurulun yanına. Burada farklı olan şey Armağanların bir çabanın karşılığı olan birer ödül değil de daha yaşamamış olana bir iyilik, alın yazısına yön verebilecek, mutluluk kadar yıkımın da kaynağı olabilecek bir iyilik olmasıydı.

Zavallı Perilerin işleri başlarından aşkındı; istekliler çok kalabalıktı çünkü, sonra Tanrı ile insan arasında yer alan varlıklar da bizim gibi Zaman'ın ve sonsuz çocuklarının, Günlerin, Saatlerin, Dakikaların, Saniyelerin korkunç yasasına uyarlardı.

Gerçekten, bir görüşme gününde bakanlar kadar, ulusal bir bayramın karşılıksız bağışlama getirdiği günlerde Mont-de-Piété[2] görevlileri kadar şaşkındılar. Hatta, sabahtan beri duruşmada bulunup da akşam yemeğini, aileyi, sevgili terliklerini düşünmekten kendilerini alamayan insan yargıçlar gibi, zaman zaman saatin ibresine de baktılar sanıyorum. Doğaüstü adalette bile biraz acele ve rastlantı olduktan sonra, insan adaletinin de bazı bazı böyle olmasına şaşmayalım. Bizler de haksız birer yargıç oluruz yoksa.

O gün de birtakım saçmalıklar yapıldı bu yüzden, ama Perilerin belirgin ve değişmez huyu önlemden çok özenç olduğundan, bu saçmalıkları garip saymak yersiz olurdu.

Böylece serveti mıknatıs gibi çekme gücü, çok zengin bir ailenin tek kalıtçısına bırakıldı, yaşamın gözle görülür servetlerine karşı en ufak bir tutku yoktu çocukta, her türlü yardımseverlik duygusundan da yoksundu, ileride milyonlarıyla çok sıkıntılı durumlara düşebilirdi bu yüzden.

Güzellik aşkı ile Şiir gücü de böylece kederli bir kopuğun, bir taşocağı işçisinin oğluna verildi, adam baş belası çocuğunun yeteneklerini hiçbir biçimde destekleyemez, gereksinimlerini de karşılayamazdı.

Bu törenlerde dağıtılan şeylerin değiştirilemeyeceğini, verilmiş armağanın geri çevrilemeyeceğini söylemeyi unuttum.

Bütün Periler angaryanın bittiğini sanarak kalkıyorlardı; bu insan parçalarına atılacak hiçbir armağan, hiçbir ödül kalmamıştı çünkü; bu sırada adamın biri, sanırım zavallı, ufak bir satıcı, ayağa kalktı, kendisine en yakın Peri'nin renk renk buhardan yapılmış giysisine yapışarak haykırıverdi:

"Ne o bayan! Bizi unuttunuz anlaşılan! Benim çocuğum var daha! Boş yere gelmedik ya!"

---

2 Mont-de-Piété, rehin karşılığında borç veren kuruluş. (Ç.N.)

Peri güç duruma düşmüş olabilirdi; hiçten başka bir şey kalmamıştı çünkü. Ama Periler, Yeraltı Cüceleri, Hava Perileri, Su Perileri gibi insan dostu olan, çoğu zaman da kendilerini onun tutkularına uydurmak zorunda kalan, ele gelmeyecek kadar ince, tanrısal varlıkların doğaüstü dünyasında, binde bir uygulanmakla birlikte, çok iyi bilinen bir yasayı anımsadı – böyle bir durumda, yani armağanlar tükenince, hemen oracıkta, bir armağan yaratacak düş gücü varsa, periyi bir armağan daha, fazladan ve olağanüstü bir armağan daha vermeye yetkili kılan yasayı.

İyi Peri de böylece, periliğine yaraşır bir güvenle, "Senin oğluna... senin oğluna da... *Beğenilme vergisi*'ni veriyorum!" dedi.

"Ama nasıl beğenilmek! Beğenilmek ha?.. Neden beğenilmek?" diye sordu küçük dükkâncı inatla, uyumsuzluk mantığına kadar yükselecek güçte olmayan, şu orta malı mantık yürütücülerden biri olmalıydı.

"Çünkü! Çünkü," diye yanıtladı Peri öfkeyle, ona sırtını döndü, sonra da arkadaşlarının arasına katıldı, şöyle diyordu onlara: "Şu kendini beğenmiş küçük Fransız'a ne dersiniz, her şeyi anlamak istiyor, oğluna en iyi armağanı kopardıktan sonra bile soru sormaya, Tartışılmaz'ı tartışmaya kalkıyor!"

XXI
Yoldan Çıkışlar ya da Eros,[3] Plutus[4] ve Ün

Çok görkemli iki Şeytan'la onlar kadar olağanüstü bir dişi Şeytan, dün gece merdivenlerden yukarı çıktılar, Cehennem'in uyuyan adamın zayıflığından yararlanarak onunla gizlice bağlantıya geçtiği gizemli merdivenden. Gelip önümde durdular, kurumlu kurumlu, bir peyke üzerindeymiş gibi ayakta. Gecenin yoğun karanlığı önünde beliren bu üç kişiden kükürtsü bir parıltı yayılıyordu. Öyle mağrur, öyle buyurgan bir görünüşleri vardı ki her üçünü de gerçek Tanrı sandım ilkin.

Birinci Şeytan'ın yüzünden cinsi belli olmuyordu, bedeninin çizgilerinde de eski Bacchus'lerin gevşekliği vardı. Renkleri karanlık ve belirsiz, güzel, bitkin gözleri hâlâ fırtınanın ağır gözyaşlarıyla yüklü mor menekşelere benziyordu, aralık dudakları da güzel kokular yayan, sıcak buhurdanlara; her iç çekişinde mis kokulu böcekler parıldıyor, soluğunun sıcaklığıyla uçuşuyorlardı.

---

3 Eros, Yunan söylenlerinde aşk tanrısı. (Ç.N.)
4 Plutus, Yunan söylenlerinde zenginlik tanrısı. (Ç.N.)

Kırmızı gömleğinin çevresine pırıl pırıl bir yılan sarılmıştı kuşak gibi, kor gözlerini duygusuzca ona çeviriyordu. Parlak bıçaklar, cerrah araçları asılmıştı bu canlı kuşağa, aralarında uğursuz içkilerle dolu şişeler vardı. Sağ elinde bir başka şişe tutmaktaydı, parlak, kırmızı bir şey vardı içinde, etiketinde de şu tuhaf sözcükler: "İçin, benim kanımdır bu, çok iyi bir güç iksiridir"; sol elinde bir keman tutmaktaydı, hazlarını ve acılarını şakımakta, Şeytanların toplantı gecesinde çılgınlığı herkese yaymakta kullanıyor olmalıydı.

İncecik topuklarında, kırılmış bir altın zincirin birkaç halkası sürüklenmekteydi, bundan doğan rahatsızlık yüzünden gözlerini yere dikmek zorunda kaldı mı ayaklarının iyi işlenmiş taşlar gibi parlak ve düz tırnaklarını gururla seyrediyordu.

İçlerinden sinsi bir sarhoşluk akan, avutulamayacak kadar üzgün gözleriyle bana baktı, sonra da şarkımsı bir sesle, "İstersen, istersen, ruhların efendisi yaparım seni, canlı maddenin efendisi olursun, heykeltıraşın balçığa egemen olamayacağı ölçüde egemen olursun ona; kendini başkasında unutmak üzere kendi kendinden çıkmanın, başka ruhları kendi ruhunla karıştıracak kadar kendine çekmenin durmadan yenilenen hazzını tadarsın," dedi.

Ben de yanıt verdim: "Eksik olma! Benim zavallı benliğimden de aşağı yaratıkları ne yapayım? Kendimi anımsamaktan biraz utanç duysam bile, hiçbir şeyi unutmak istemiyorum; hem de, kocamış canavar, gizemli bıçakların, kuşkulu şişelerin ve ayaklarına vurulmuş zincirler dostluğunun olumsuzluğunu oldukça açık bir biçimde gösteren birer simge. Armağanların senin olsun."

İkinci Şeytan'da ne o hem acıklı, hem güleç görünüş, ne o sokulgan, o kibar davranış vardı, ne de o ince, o hoş kokulu güzellik. Gözsüz, iri yüzlü, geniş mi geniş bir adamdı, ağır karnı kalçaları üzerine taşıyordu, tüm derisi yaldızlıydı, üzerinde birer dövme gibi, evrensel düşkünlüğün sayısız du-

rumlarını belirten, oynak resimler vardı. Kendi istekleriyle bir çiviye asılan, sıska mı sıska adamcıklar vardı; yalvaran gözleri sadakayı titrek ellerinden de iyi isteyen, biçimsiz, cılız cüceler vardı, gücü bitmiş memelerine yapışmış düşük çocuklar taşıyan, yaşlı kadınlar vardı. Daha niceleri vardı.

İri Şeytan yumruğuyla kocaman karnını dövüyordu, uzun, çınıltılı bir maden sesi çıkıyordu o zaman, sayısız insan seslerinden doğan, belirsiz bir inilti biçiminde sona eriyordu. Çürük dişlerini saygısızca göstererek budala bir gülüşle gülüyordu, tüm ülkelerde kimi insanlar karınlarını fazlasıyla doyurunca nasıl gülerlerse öyle.

O da bana, "Her şeyi elde edeni, her şeye bedel olanı, her şeyin yerini tutanı verebilirim sana!" dedi. Sonra o canavar karnını dövdü ve kaba sözünü karnının yankısı yorumladı.

Tiksintiyle başımı çevirdim. "Ben ergiye ulaşacağım diye hiç kimsenin yoksul düşmesini istemem," diye yanıt verdim, "hüzünlü bir zenginlik istemem, o duvar kâğıtlarındaki gibi derinin üstüne çizilmiş bütün o mutsuzlukları istemem."

Dişi Şeytan'a gelince, ilk bakışta onda garip bir çekicilik bulmadığımı söylersem, yalan olur. Bu çekiciliği tanımlamak için, onu artık yaşlanmaya yüz tutan, ama yaşlanmayan ve güzellikleri yıkıntıların içe işleyen büyüsünü saklayan, çok güzel kadınların çekiciliğinden başka hiçbir şeyle karşılaştıramam. Hem kurumlu, hem kırık dökük bir görünüşü vardı, gözleri yorgundu, ama büyüleyici bir güçle doluydu. Beni en çok etkileyen sesindeki gizem oldu, en tatlı, en yüksek kadın seslerinin anısını buluyordum bu seste, biraz da durmamacasına içkiyle yıkanmış gırtlakların kısıklığını.

"Gücümü tanımak ister misin?" dedi yalancı tanrıça, büyüleyici ve aykırı bir sesi vardı. "Dinle öyleyse."

Kocaman bir borazan aldı ağzına. İki ucu da kursaklı bir düdük gibiydi borazanın, üzerine evrenin bütün gazetelerinin başlıkları sarılmıştı. Bu borazanın içinden adımı haykırdı, uzayda yüz bin gök gürlemesinin gümbürtüsüyle yol aldı adım, en uzak gezegenin yankısıyla yankılanıp geri geldi.

"Hay Allah!" dedim, büyülenmiş gibiydim, "İşte bu çok iyi bir şey!" Ama baştan çıkarıcı, erkeksi kadını daha bir özenle inceleyince, onu tanır gibi oldum, tanıdığım bazı kopuklarla kadeh tokuşturduğunu görmüşüm gibime geliyordu. Bakırın boğuk sesi de fahişe bir borazancının anısını getirdi kulaklarıma.

Bu nedenle, tüm horgörümle yanıt verdim: "Defol! Adlarını ağzıma almak istemediğim kimi kişilerin kapatmasıyla evlenecek adam değilim ben."

Böyle gözüpekçe bir el çekişten sonra gururlanmak hakkımdı elbette. Ama yazık ki uyandım, bütün gücüm uçup gitti o zaman. "Bu kadar kuşkucu davranmak için, iyiden iyiye sızmış olmam gerekirdi gerçekten," dedim kendi kendime. "Ah! Uyanıklığımda gelebilselerdi, böyle kılı kırk yarmazdım."

Sonra yüksek sesle seslendim onlara, beni bağışlasınlar diye yalvardım, lütuflarına ermek için ne denli alçalmam gerekirse o denli alçalmaya hazır olduğumu söyledim; ama onları çok kırmıştım anlaşılan, bir daha gelmediler.

XXII
Akşamın Alacakaranlığı

Akşam oluyor. Günün çalışmalarıyla yorulmuş zavallı kafalarda büyük bir rahatlayış başlıyor; alacakaranlığın yumuşak ve bulanık renklerine bürünüyor şimdi düşünceleri.

Ama akşamın saydam bulutları arasından, dağın tepesinden balkonuma, bir sürü düzensiz çığlıktan oluşmuş bir uluma gelmekte, uzam hüzünlü bir uyuma dönüştürüyor bunu, yükselen bir gelgitin ya da uyanan bir fırtınanın uyumu sanki.

Akşam olunca da yatışamayan, tıpkı baykuşlar gibi, gecenin gelişini de bir gürültü patırtı belirtisi sayan talihsizler kimlerdir? Bu acı haykırış dağın tepesindeki kara düşkünlerevinden gelmekte bize; akşam, yukarıdan yel esti mi, sigaramı tüttürerek, her penceresi "Şimdi huzur var burada; aile sevinci var!" diyen evlerle dolu olan uçsuz bucaksız vadinin dinlenişini izlerken, şaşkın düşüncemi bu cehennem uyumları öykünüsüyle yatıştırabilirim.

Alacakaranlık delileri kışkırtır. - Bir zamanlar iki dostum vardı, alacakaranlık iyice hasta ederdi onları. Biri o zaman tüm dostluk ve incelik bağlarını bilmezlikten gelir, ilk önüne çıkana yabanıllar gibi kötü davranırdı. Çok güzel bir pilici bir başgarsonun başına fırlattığını görmüştüm. İçinde kim

bilir nasıl küçük düşürücü bir hiyeroglif gördüğünü sanıyordu. Akşam, o derin hazların öncüsü, onun için en lezzetli şeylerin bile tadını kaçırıyordu.

Öteki, o kırgın hırslı, gün alçaldıkça daha hırçın, daha somurtkan, daha alaycı olurdu. Gündüzleri hoşgörülü ve herkesle iyi geçinen bir insanken, akşam oldu mu insafsızlaşıverirdi; alacakaranlık hastalığı yalnız başkaları üzerinde değil, kendisi üzerinde de kudurganca gösterirdi etkisini.

Biri, karısını, çocuğunu tanıyamayan bir deli olarak öldü; ikincisine gelince, sürekli bir huzursuzluğun kaygısını taşıyor içinde, cumhuriyetlerin, prenslerin verebileceği en büyük onurlarla da taçlandırılsa, alacakaranlık onda gene düşsel seçkinliklerin yakıcı arzusunu uyandırır sanıyorum. Onların beynini karanlıklarla dolduran gece, benimkinde ışık yakar; aynı nedenin birbirine karşıt iki etki uyandırması ender bir şey değildir ya bu iş bende merak gibi, telaş gibi bir şey uyandırır hep.

Ey gece! Ey serinlik getiren karanlık! Benim için bir iç bayramın belirtisisin sen, sen bir bunaltıdan kurtuluşsun! Ovaların yalnızlığında, bir başkentin taşlık labirentlerinde, yıldızların ışıldayışı, fenerlerin parlayıverişi, sen tanrıça Özgürlük'ün şenlik fişeğisin!

Alacakaranlık, ne kadar tatlı, ne kadar yumuşaksın! Gecenin yengin baskısı altında günün can çekişmesi gibi hâlâ ufukta sürüklenen pembe parıltılar, batının son parıltıları üzerinde kırmızı ve donuk lekeler bırakan şamdan ateşleri, görünmez bir elin Doğu'nun derinliklerinden çektiği ağır örtüler, yaşamın en önemli saatlerinde insan yüreğinde çarpışan karışık duygulara öykünüyor.

Şu garip oyuncu giysilerinden biri sanki, koyu renkli, saydam tülü, kara bugün altında beliren tatlı geçmiş gibi, parıl parıl bir eteğin azalmış güzelliklerini sunmakta; üzerine serpilmiş, altın, gümüş titremeli yıldızlar da ancak Gece'nin derin yası altında güzel yanan düş ateşlerinin yerini tutmakta.

XXIII
Yalnızlık

İnsansever bir gazeteci yalnızlığın insana iyi gelmediğini söyler bana; düşüncesine kanıt olarak da, tüm dinsizler gibi, din bilginlerinin sözlerini gösterir.

Şeytan'ın daha çok kurak yerlerde dolaştığını, kıya ve kösnüllüğün de yalnızlıklarda çok iyi tutuştuğunu bilirim. Ama bu yalnızlığın ancak onu tutkularıyla, düşleriyle dolduran, yoldan çıkmış başıboş ruh için tehlikeli olması da olanaklı.

En büyük hazzı bir kürsünün, bir tribünün yukarısından konuşmakta bulan bir geveze için, Robinson'un adasında deli olma tehlikesinin çok büyük olduğu söz götürmez. Gazetecimden Crusoe'nun gözüpek erdemlerini istemem, ama yalnızlık ve gizem tutkunlarını suçlamasın isterim.

Çenesi düşük ırklarımızda öyle kişiler vardır ki, Santerre'in[5] borazanlarının uygunsuz bir zamanda sözlerini kesme korkusu olmadan, darağacının tepesinde zorlu bir söylev çekmelerine izin verilmesi koşuluyla, ölüm cezasını daha rahat benimseyebilirler.

---

5 Fransız Devrimi sonrasında Ulusal Muhafız Birliği'nin komutanlığını yapmış olan subay. (Ç.N.)

Acımam onlara, çünkü başkalarının sessizlikten, içe kapanıştan aldıkları hazzı onlar da söylev taşkınlıklarından alırlar, anlarım bunu; ama onları küçümserim.

Her şeyden önce lanetli gazetecim beni bıraksın da gönlümce eğleneyim isterim. Bir ermiş havasıyla, "Sevinçlerinizi paylaşmak gereksinimini hiç mi duymazsınız?" diyor bana. Gördünüz mü usta kıskancı! Kendi sevinçlerini küçümsediğimi biliyor, gelip benim sevinçlerime de burnunu sokuyor, iğrenç oyunbozan!

La Bruyère bir yerlerde, "Yalnız olamamanın büyük mutsuzluğu!" der, kendi kendilerine katlanamamaktan korkarak kalabalıkta kendilerini unutmaya koşanları uyandırmak ister sanki.

Bir başka bilge, yanılmıyorsam Pascal, "Nerdeyse tüm mutsuzluklarımız odamızda kalmayı bilememiş olmamızdan geliyor başımıza," der, böylece, içe kapanış hücresinde, mutluluğu devinimde, bir de yüzyılımın güzel diliyle konuşmam gerekirse, *kardeşçil* diye adlandırabileceğim bir fuhuşta arayanları getirir usumuza.

XXIV
Tasarılar

Büyük, ıssız bir bahçede dolaşıyor, kendi kendine söyleniyordu: "Güzel bir akşam havasında, büyük çiçeklikler, havuzlar karşısında, karmaşık ve görkemli bir saray giysisi içinde bir sarayın mermer basamaklarından inişi ne güzel olurdu! Çünkü doğuştan bir prenses havası var onda."

Daha sonra, bir sokaktan geçerken, bir gravürcü dükkânının önünde durdu, bir kartonda bir sıcak ülke görünümü sunan bir estamp buldu: "Hayır, onun o güzel yaşamı bir sarayda benim olsun istemezdim," dedi içinden. "*Kendi evimizde* olmazdık orada. Hem altınlarla kalbura dönmüş duvarlarda onun resmini asacak yer bulunmazdı; o debdebeli salonlarda içlidışlı olunabilecek bir köşe yoktur. Hiç kuşku yok, yaşamımın düşünü gerçekleştirmek için *burada* oturmamız gerekirdi."

Gözleriyle gravürün ayrıntılarını incelerken düşüncesini hep sürdürüyordu: "Deniz kıyısında, güzel bir ahşap kulübe, adlarını unuttuğum tüm bu garip ve parlak ağaçlarla sarmaş dolaş... Havada, sarhoş edici, anlatılmaz bir koku... kulübede zorlu bir gül ve misk kokusu... daha ötede, küçük toprağımızın arkasında, dalgalarda sallanan serenlerin uçları... çevremizde, serin hasırlarla, başa vuran çiçeklerle süslenmiş,

perdelerden süzülüp gelen bir pembe ışıkla aydınlanmış, ağır ve karanlık bir ağaçtan yapılmış, Portekiz rokokosu ender sedirlerle döşenmiş odamızın (orada hafiften afyonlu tütün tüttürerek dinlenirdi, öylesine dingin) ötesinde, verandanın ötesinde, ışıktan sarhoş kuşların şamatası, küçük zenci kızların cıvıltısı... geceleri de, düşlerime eşlik etsinler diye, ezgili ağaçların yakınmalı şarkısı, içli filaoslar! Evet, işte *buydu* benim aradığım ortam. Sarayı ne yapayım ben?"

Sonra, daha ileride, büyük bir caddeden geçerken, tertemiz bir han gördü, alaca perdelerle süslenmiş bir penceresinden iki güleç baş sarkıyordu. "Düşüncem büyük bir serseri anlaşılan," deyiverdi kendi kendine, "öyle ya, bu kadar yakınımda bulunanı aramak için o kadar uzaklara gidiyor. Haz ve mutluluk, karşımıza çıkan ilk handadır, haz alanında çok verimli olan rastlantı hanında. İyi bir ateş, parlak çiniler, iyi kötü bir çorba, sert bir şarap, biraz sert, ama serin çarşaflı, çok geniş bir yatak; bundan iyisi olur mu?"

Sonra, dışarıdaki yaşamın uğultularının Bilgeliğin öğütlerini bastıramaz olduğu saatte, yalnız başına evine dönerken, "Bugün düşümde üç evim oldu," dedi kendi kendine, "üçünde de aynı hazzı buldum. Ruhum böyle rahatça dolaştıktan sonra, yer değiştirsin diye neden zorlayayım bedenimi? Tasarı da tek başına yeterli bir ergi nasıl olsa, tasarıları gerçekleştirmeye ne gerek var?"

XXV
Güzel Dorothée

Güneş dimdik inen korkunç ışığıyla eziyor kenti; kumlar göz kamaştırıcı, deniz de ışıldıyor. Şaşkın kitle gevşek gevşek çöküyor, uyku kestiriyor, yarı uyanık uyuyana hiç oluşunun hazlarını tattıran bir tür tatlı ölüm olan bir uyku.

Bu sırada Dorothée ıssız sokakta ilerliyor, güneş gibi güçlü ve mağrur. Uçsuz bucaksız gök altında tek canlı o bu saatte, ışığın üzerinde parlak ve kara bir leke oluşturmakta.

İlerliyor, alabildiğine ince gövdesini alabildiğine geniş kalçaları üzerinde gevşekçe sallayarak. Açık pembe ipek giysisi, teninin karanlıkları üzerinde keskin bir biçimde beliriyor, uzun boyuna, girintili sırtına, çıkık boynuna kalıp gibi oturuyor.

Kırmızı şemsiyesi ışığı süzüp de geçiriyor, yansımalarının kanlı boyasını düşürüyor yüzüne.

Neredeyse mavi, gür saçlarının ağırlığı nazik başını geriye doğru çekiyor, gururlu ve tembel bir görünüş veriyor ona. Ağır küpeleri ufacık kulaklarında gizli gizli cıvıldıyor.

Zaman zaman, deniz meltemi, dalgalanan eteğinin ucunu kaldırıyor, parlak ve çok güzel bacağını gösteriyor; Avrupa'nın müzelere kapattığı mermer tanrıçaların ayaklarından farksız ayakları, ince kuma olduğu gibi işliyor biçimini. Çün-

kü Dorothée öyle yosma ki hayranlık uyandırma hazzı azatlı kadın gururunu yeniyor, özgür olmasına karşın yalınayak yürüyor.

Böylece ilerliyor, uyumla, yaşama mutluluğuyla dolu, ak bir gülümseyişle gülümseyerek, uzakta, çok ötelerde, güzelliğini yansıtan bir ayna görür gibi.

Yakıcı güneş altında köpeklerin bile inledikleri saatte, tunç gibi soğuk, güzel, tembel Dorothée'yi hangi zorlu neden yürütüyor böyle?

Çiçek ve hasırlarla masrafsız, hem de kusursuz bir kadın odası olan, güzelce düzenlenmiş küçük kulübesini ne diye bıraktı? Yüz adım ötede kıyıyı döven deniz kararsız düşlerine güçlü ve tekdüze bir biçimde eşlik ederken, içinde pirinçli, safranlı bir yengeç yahnisi pişen demir tencere avludan çekici kokular salarken, oturup sigara tüttürmeye, yelpazelenmeye, büyük tüy yelpazelerinin aynasında kendi kendini seyretmeye bayılırken, ne diye ayrıldı kulübesinden?

Ünlü Dorothée'nin sözünü uzak kıyılarda, arkadaşlarından duymuş bir genç subayla buluşacak belki. Basit yaratık ondan da kendisine bir Opera balosunu anlatmasını rica edecek, oraya da kocamış Cafrine'lerin bile sevinçten sarhoş olup azdıkları pazar danslarına gidildiği gibi yalınayak gidilip gidilemeyeceğini soracak; bir de tüm Paris dilberlerinin kendisinden daha güzel olup olmadıklarını.

Dorothée'ye herkes hayrandır, herkes üzerine titrer Dorothée'nin, şimdiden olgun, çok da güzel olan on bir yaşındaki bacısının bedelini verip geri alabilmek için kuruş kuruş para biriktirmek zorunda olmasa, büsbütün mutlu da olurdu! Kuşkusuz bunu da başaracak iyi Dorothée; çocuğun sahibi çok cimri, liraların güzelliğinden başka bir güzelliği anlayamayacak kadar cimri!

XXVI
Yoksulların Gözleri

Öyle mi! Bugün sizden neden nefret ettiğimi bilmek istiyorsunuz demek. Hiç kuşkusuz, sizin anlamanız benim açıklamamdan daha güç olacak; çünkü, bana kalırsa, siz karşılaşılabilecek kadın duyarsızlığının en güzel örneğisiniz.

Uzun bir gün geçirmiştik birlikte, bana kısa gibi gelmişti. Söz vermiştik birbirimize, tüm düşüncelerimiz bir olacaktı, ruhlarımız tek bir ruh olacaktı bundan böyle; tüm insanlarca kurulup da hiçbirince gerçekleştirilememiş olması bir yana, hiçbir özgünlüğü bulunmayan bir düş işte.

Akşam, biraz yorgundunuz, hâlâ molozlarla dolu olan, tamamlanmamış parıltılarını şimdiden şanla gösteren, yeni bir bulvarın köşesindeki yeni bir kahvenin önüne oturmak istediniz. Kahve ışıl ışıldı. Havagazı da bir başlangıcın tüm canlılığını gösteriyor, aklıklarıyla gözleri kör eden duvarları, gözler kamaştıran, geniş aynaları, çubukların, kornişlerin yaldızlarını, boyunlarından bağlı köpeklerin götürdüğü tombul yanaklı maiyet beyzadelerini, yumruklarına konmuş atmacaya gülen hanımları, başlarının üstünde meyveler, yemekler, av etleri taşıyan tanrıçaları, peri kızlarını, kollarını uzatıp Bavyeralı kadınlara küçük testiyi sunan Hebe'leri, Ganymedes'leri, sorguçlu aynaların iki renkli dikilitaşını, kı-

sacası, pisboğazların buyruğuna verilmiş tüm tarihi, tüm söylenbilimi var gücüyle aydınlatıyordu.

Tam önümde, kırk yaşlarında sakalı kırlaşmış, yorgun yüzlü bir adamcağız dikilmişti yolun üstüne, bir eliyle küçük bir oğlan çocuğunu tutuyor, öbür kolunda yürüyemeyecek kadar zayıf bir küçük yaratığı taşıyordu. Hizmetçi görevi yapıyor, çocuklarına akşam havası aldırtıyordu. Hepsi de paçavralar içindeydi. Olağanüstü denilebilecek kadar ciddiydi bu üç yüz, bu altı göz de yalnız yaş nedeniyle ayrılıklar gösteren, eşit bir hayranlıkla, kımıltısızca seyrediyordu yeni kahveyi.

"Ne güzel! Ne güzel!" diyordu babanın gözleri, "Yoksul dünyanın tüm altınları gelmiş de bu duvarlara yerleşmiş sanki." "Ne güzel! Ne güzel" diyordu oğlanın gözleri, "Ama ancak bizim gibi olmayanların girebilecekleri bir yer burası." En küçüğün gözlerine gelince, şaşkın ve derin bir sevinçten başka şey belirtemeyecek ölçüde büyülenmişti.

Şarkıcılar hazzın ruhu iyileştirip yüreği yumuşattığını söylerler. Şarkının hakkı vardı bu akşam, ben de öyleydim. Bu gözler ailesiyle duygulanmakla kalmamıştım, susuzluğumuzdan daha büyük olan bardaklarımız, sürahilerimiz yüzünden biraz utanıyordum. Gözlerimi gözlerinize çevirdim, sevgilim, onlarda kendi düşüncemi okumak istedim; öyle güzel, öyle tuhafçasına tatlı gözlerinize, yeşil gözlerinize, gelgeç isteklere yurtluk etmiş, ayla esinlenmiş gözlerinize dalıyordum, bu sırada, "Şu insanlar da ne çekilmez şeyler böyle, gözleri araba kapıları gibi açılmış!" dediniz bana. "Garsona söyleseniz de şunları buradan uzaklaştırsa!"

Anlaşmak böylesine güçtür işte, düşünceler böylesine birleşmez şeylerdir, sevgili meleğim, sevişenler arasında bile!

XXVII
Kahramanca Bir Ölüm

Fancioulle çok iyi bir soytarıydı, hem de neredeyse Prens'in dostlarından sayılırdı. Ne var ki, ciddi işler güldürücülüğe adanmış kimseleri pek çeker, karşı koymak da elde değildir. Yurt ve özgürlük sorunlarının bir soytarı beynini zorbaca kaplaması biraz tuhaf kaçar belki, gene de Fancioulle durumdan hoşnut olmayan birkaç beyzadenin hazırladığı bir suikasta katıldı bir gün.

Prensleri tahtından indirip bir toplumu onlara danışmadan düzeltmek isteyen bu öfkeli kişileri iktidara ihbar edecek iyiliksever insanlar her zaman, her yerde bulunur nedense. Sözü geçen beyzadelerle Fancioulle da tutuklandı, kesinlikle öleceklerdi.

Gözde oyuncusunu ayaklanmışlar arasında bulunca, Prens'in neredeyse üzüldüğüne gönülden inanabilirim. Prens bir başkasından ne daha iyi, ne daha kötüydü; ama aşırı ölçüde duyarlıydı, bu duyarlık da birçok durumlarda benzerlerinden daha acımasız, daha zorba davranmasına yol açardı. Güzel sanatların tutkulu âşığıydı, iyi de anlardı, hazlara doymak bilmezdi. İnsanlara ve aktöreye fazla ilgi duymazdı öyle, kendisi de gerçek bir sanatçıydı, tehlikeli düşman olarak Sıkıntı'yı bilirdi yalnız, onun topraklarında yalnız hazza

ya da hazzın en ince biçimlerinden biri olan şaşkınlığa yönelmeyen herhangi bir şey yazılmasına izin olsaydı, bu dünya zorbasından kaçmak ya da bu zorbayı yenmek için harcadığı çabalar, ağırbaşlı bir tarihçinin onun için "canavar" sözcüğünü kullanmasına yol açardı kuşkusuz. Bu prensin en büyük mutsuzluğu, dehasını kapsayabilecek kadar geniş bir tiyatrosu olmamasıydı. Kimi genç Neron'lar vardır, fazlasıyla dar sınırlar içinde boğulurlar, gelecek yüzyıllar onların adlarını da, iyi niyetlerini de bilmeyecektir hiçbir zaman. İleriyi göremeyen Tanrı, devletlerinden daha büyük yetenekler vermiştir ona.

Birdenbire hükümdarın tüm suikastçıları bağışlamak istediği söylentisi dolaşmaya başladı; başlıca ve en iyi rollerinden birini Fancioulle'un oynayacağı büyük bir gösteri düzenleneceğinin bildirilmesi de bu söylentinin kaynağı oldu; söylenenlere bakılırsa, ölüme yargılı beyzadeler de bulunacaklardı bu gösteride; böyle bir şey de, yüzeysel düşüncelilerin söylediklerine göre, kırgın Prens'in mert eğilimlerinin en açık belirtisiydi.

Böylesine doğal bir biçimde ve bile bile tuhaf davranan bir adamdan her şey beklenebilirdi, erdem bile, bağışlama bile beklenebilirdi, hele bu edimlerde beklenmedik hazlar bulacağını ummuşsa. Ama benim gibi bu garip ve hasta ruhun derinliklerini daha iyi sezebilmiş olanlar için, Prens'in ölüme yargılı bir adamın sahne ustalıklarının değerini ölçmek istemesi çok daha akla yakın bir şeydi. Son derece ilginç bir ruh deneyi yapmak, olağanüstü bir durumda bir sanatçının her zamanki yeteneklerinin ne dereceye kadar bozulabileceğini ya da ne dereceye kadar değişebileceğini anlamak için bu fırsattan yararlanmak istiyordu; bunun ötesinde, belirli bir bağışlama düşüncesi var mıydı ruhunda? Bu sorun hiçbir zaman aydınlatılamadı.

En sonunda büyük gün gelip çattı, bu küçük saray tüm tantanasını ortaya koydu, dar gelirli bir küçük devletin ayrı-

calıklı sınıfının gerçek bir şenlik için ortaya ne debdebeler çıkarabileceğini tasarlamak, gözleriyle görmeyenler için çok güçtür. Bu ise iki kat gerçekti, bir yanda ortaya dökülen lüksün büyüsü, bir yanda da buna bağlanan madde dışı, gizemli ilgi vardı.

Fancioulle en büyük başarıyı konusu yaşamın gizemini simgesel bir biçimde belirtmek olan şu perili dramlarda en önemli yeri tutan sözsüz ya da az sözlü rollerde gösterirdi. Hafiflikle, tam bir rahatlıkla girdi sahneye, bunun da soylu kalabalık içinde yumuşama ve bağışlama düşüncesinin güçlenmesine katkısı oldu.

Bir oyuncu için, "İyi bir oyuncudur," denildi mi kişinin gerisinde hâlâ oyuncunun, yani sanatın, çabanın, istemin kendini belli ettiğini belirten bir deyim kullanılıyor demektir. Ama, ilkçağın en iyi heykelleri, o mucizemsi biçimde diri, canlı, yürüyen, gören heykeller, genel ve bulanık güzellik kavramına göre neyseler, bir oyuncu da canlandırmakla görevli olduğu kişiye göre o olmayı başardı mı hiç kuşkusuz eşsiz ve beklenmedik bir şey olur. Fancioulle da canlı, olası, gerçek sayılmamasına olanak bulunmayan, kusursuz bir ülküleşim oldu o akşam. Soytarı gidiyor, geliyor, gülüyor, ağlıyor, titriyordu, başının çevresinde bozulmaz bir ayla vardı hep, herkese görünmese de bana görünen, içinde sanat ışınlarıyla kurbanlık şanı garip bir biçimde birbirine karışan bir ayla. Fancioulle, nasıl apayrı bir incelikle bilmem, en tuhaf maskaralıklara bile tanrısalı, doğaüstüyü sokuyordu. Size bu unutulmaz geceyi anlatmaya çalışırken kalemim titriyor, her zaman hazır bir coşkunluğun gözyaşları yükseliyor gözlerime. Fancioulle sanat sarhoşluğunun uçurumun dehşetini her şeyden daha iyi perdelediğini, dehanın, her türlü mezar ve yok oluş düşüncesini uzaklaştıran bir cennette kendinden geçmiş olarak, mezarın kıyısında bile mezarı görmesini engelleyen bir sevinçle oyun oynayabileceğini en açık, en yadsınmaz biçimde kanıtlıyordu bana.

Tüm bu kitle, ne kadar doygun, ne kadar uçarı olursa olsun, çok geçmeden sanatçının alabildiğine güçlü etkisine kapıldı. Kimsecikler ölümü, yası, işkenceleri getirmedi artık aklına. Herkes, kaygısızca, canlı bir başyapıtın uyandırdığı hazlara bıraktı kendini. Sevinç ve hayranlık çığlıkları birçok kez yapının kemerlerini sürekli bir gök gürültüsü gücüyle sarstı. Prens de sarhoş olmuştu, o da çevresinin alkışlarına kattı alkışlarını.

Gene de, görmesini bilen bir göz için, karışımsız bir sarhoşluk değildi onun sarhoşluğu. Zorba gücünde yenilmiş mi buluyordu kendini? Yüreklere korku salma, kafaları uyuşturma sanatında alçalmış mı buluyordu? Umutlarında kırıklığa uğramış, öngörülerinde gülünç düşmüş mü bulunuyordu? Prens'in yüzünü incelerken, tam olarak doğrulanamayan, ama, hiç mi hiç doğrulanmaz da olmayan bu tür varsayımlar geçiyordu aklımdan, Prens'in yüzünün her zamanki solgunluğuna durmadan yeni bir solgunluk eklenmekteydi, kar üstüne kar yağar gibi. Eski dostunun, ölümü öylesine iyi oynayan şaşırtıcı oyuncunun ustalığını açık açık alkışlarken bile, dudakları gittikçe daha çok büzülüyor, gözleri kıskançlığın, kinin ateşine benzeyen bir iç ateşle aydınlanıyordu. Bir ara Prens hazretlerinin, arkasında duran bir küçük maiyet beyzadesine doğru eğildiğini, kulağına bir şeyler söylediğini gördüm. Güzel çocuğun şeytansı yüzü bir gülümseyişle aydınlandı; sonra, ivedi bir işi yerine getirmek istercesine, prens locasından hızla ayrıldı.

Birkaç dakika sonra, tiz bir ıslık, Fancioulle'u en iyi anlarından birinde durduruverdi, hem kulakları parçaladı, hem yürekleri. Sonra bu beklenmedik yuhalamanın fışkırdığı yerden, bir çocuk bastırmaya çalıştığı kahkahalarla koridora doğru fırlıyordu.

Fancioulle sarsılmış, düşünden uyanmıştı, ilkin gözlerini yumdu, aşağı yukarı hemen sonra da açtı, alabildiğine büyümüştü gözleri; sonra çarpıntılar içinde soluk almak ister gi-

bi, ağzını açtı, bir ileri bir geri sendeledi, sonra cansız, kaskatı, yere devrildi.

Keskin bir kılıç gibi hızla gelen ıslık, celladın hakkını mı yemişti? Prens kurnazlığının tüm öldürücü etkenliğini önceden sezmiş miydi? Olmayacak bir şey değil. Sevgili, yeri doldurulmaz Fancioulle'una yandı mı? Buna inanmak da güzel ve yerinde.

Suçlu beyzadeler güldürünün tadını son kez çıkarmışlardı. Aynı gece hepsi yaşamdan silindi.

O zamandan beri, türlü ülkelerde haklı olarak beğenilen birçok pantomima oyuncuları, ... sarayına da gelip oyunlarını sergilediler; ama bunlardan hiçbiri Fancioulle'un olağanüstü sanat gücünü anımsatamadı, onun kazandığı ayrıcalığı kazanan da çıkmadı içlerinden.

XXVIII
Kalp Para

Tütüncüden çıkmış gidiyorduk; dostum paralarını inceden inceye seçip ayırdı; küçük altın paraları yeleğinin sol cebine, küçük gümüş paraları sağ cebine koydu, pantolonunun sol cebine bir sürü bozukluk attı; ayrıca gözden geçirdiği iki franklık bir gümüş parayı da sağ cebine koydu.

"Çok tuhaf, çok özenli bir ayırma!" dedim içimden.

Bir yoksulla karşılaştık, titreyerek kasketini uzattı bize. Bu yalvaran gözlerin dilsiz konuşmasından daha üzücü bir şey bilmiyorum ben, okumasını bilen duyarlı insan için, hem sonsuz bir alçakgönüllülük, hem de sonsuz bir serzenişle doludurlar. Kamçılanan köpeklerin yaşlı gözlerinde de bu karışık duygu derinliğine yaklaşan bir şey vardır.

Dostumun sadakası benimkinden çok daha fazlaydı, "Hakkınız var,"dedim ona; "şaşırtma hazzı, şaşırma hazzından sonra en büyük hazdır." Savurganlığını haklı çıkarmak ister gibi, sakin sakin, "O para kalptı," diye yanıtladı.

Ama benim, burnumun ucundakini dağlar ardında arayan zavallı beynim (doğa ne yorucu bir yetenek armağan etmiş bana!), dostumun davranışının bu zavallı yoksulun yaşamında bir olay yaratmak, belki de bir kalp paranın bir dilenci elinde doğurabileceği iyi ya da kötü sonuçları anlamak

isteğinden ileri gelmedikçe bağışlanmaz bir şey olduğu düşüncesine takıldı birden. Gerçek paralar olarak çoğalamaz mıydı bu para? Aynı zamanda hapishaneye de götürmez miydi? Bir meyhaneci, bir fırıncı kalpazan ya da kalp para dağıtıcısı diye içeri attırtabilirdi onu. Ama kalp para zavallı bir düzenbaz için birkaç günlük zenginliğin kaynağı da olabilirdi. İmgelemim yolunu tutmuş, gidiyordu böylece, dostumun düşüncesine kanatlar veriyor, tüm olası varsayımlardan, tüm olası sonuçları çıkarıyordu.

Ama dostum, benim kendi sözlerimi yineleyerek düşlerimi birdenbire durduruverdi: "Evet, haklısınız; bir insana umduğundan daha fazlasını verip onu şaşkınlığa düşürmekten tatlı haz yoktur."

Gözlerinin içine baktım, söz götürmez bir arılıkla parladıklarını görünce tüylerim ürperdi. Hem iyilik, hem de iyi bir iş yapmak istediğini açıkça gördüm o zaman; hem kırk kuruşu, hem de Tanrı'nın gönlünü kazanmak; ucuz yoldan cennete gitmek; bedavadan yardımsever kişi olmak. Az önce yapabileceğini sandığım canice ergiden dolayı neredeyse bağışlayacaktım onu; yoksulları güç duruma düşürerek eğlenmesini tuhaf, benzersiz bulacaktım; ama hesabındaki ahmaklığı hiçbir zaman bağışlamayacağım. Kötülük bağışlanamaz, ama kötü olduğunu bilmek iyi şeydir; ahmakça kötülük etmekse, kusurların en düzelmezidir.

XXIX
Cömert Kumarbaz

Dün bulvarın kalabalığında, öteden beri tanımak istediğim gizemli bir Varlığın bana sürtündüğünü duydum, hiç görmemiştim onu, gene de hemen tanıdım. O da bana karşı aynı isteği duyuyor olmalıydı, çünkü geçerken anlamlı anlamlı göz kırptı bana, hemen uydum göz kırpışına. Dikkatle izledim onu, çok geçmeden, göz kamaştırıcı bir yeraltı konutuna girdim, Paris'in toprak üstündeki tüm konutlarını gölgede bırakacak bir lüks parıldıyordu burada. Bu büyüleyici yerin yanından o kadar sık geçip de girişini sezememiş olmam tuhafıma gitti. Biraz başa vursa bile çok hoş bir hava esiyordu burada, yaşamın tüm o can sıkıcı iğrençliklerini hemen unutturuyordu nerdeyse; durasız bir öğle sonunun ışıklarıyla aydınlanan bir büyülü adaya çıkıp da şakıyan çağlayanların uyuşturucu seslerini dinlerken, evlerini, barklarını, karılarını, çocuklarını bir daha hiç görmemek, denizin koca dalgaları üzerinde bir daha hiç yol almamak isteğini duyan lotus[6] yiyicilerin içlerine dolan mutluluğa benzer, karanlık bir mutluluk doluyordu burada ciğerlere.

---

[6] Lotus: Söylenbilimde, çok eskiden Afrika'da yetişen, kendisini yiyen yabancılara yurtlarını unutturan bir yemiş. (Ç.N.)

Ölümcül bir güzelliğin damgasını taşıyan, garip erkek ve kadın yüzleri vardı burada, onları tam olarak anımsamama olanak bulunmayan çağlarda ve ülkelerde daha önce de gördüm gibime geliyordu, genellikle bir yabancıyı görünce uyanan korkudan çok, kardeşçil bir yakınlık uyandırıyorlardı bende. Bakışlarının eşsiz anlatımını tanımlamak zorunda olsaydım, böyle dehşetle, sıkıntıyla, yaşadığını duymanın ölümsüz isteğiyle parlayan hiçbir göz görmediğimi söylerdim.

Konuklayıcımla ben, şimdiden, daha otururken, eski ve kusursuz dostlardık. Yemekler yedik, hepsi de olağanüstü şaraplar içtik, olağanüstülükte bunlardan geri kalmayan bir şey varsa, ikimizin de sarhoş olmamasıydı. Bu arada kumar, bu insanüstü haz, içki şölenimizi arada bir kesmişti; şurasını da söyleyeyim ki, kahramanca bir umursamazlık, kahramanca bir hafiflikle ruhumu üst üste kumara sürmüş ve kaybetmiştim. Ruh öyle ele gelmez bir şeydir ki, çoğu zaman öylesine yararsız, arada sırada da öylesine rahatsız edicidir ki, bir gezintide kartvizit kaybetmek kadar bile üzmedi beni bu kayıp.

Uzun uzun birkaç yaprak sigarası içtik, eşsiz tatları, eşsiz kokuları ruha bilinmedik ülkelerin, bilinmedik mutlulukların özlemini veriyordu. Sonra, tüm bu hazlarla sarhoş oldum, bir senlibenlilik nöbeti içinde –o da bundan hoşlanmamış gibi görünmedi– ağzına kadar dolu bir kupayı elime alıp, "Ölümsüz sağlığına, ihtiyar Teke!" diye haykırmayı göze aldım.

Evrenden, yaratılışından, gelecekteki yıkılışından da söz ettik; yüzyılın büyük kavramından, yani ilerlemeyle kusursuzlaşmadan, genel olarak da insanın kendini beğenmişliğinin biçimlerinden söz ettik. Yüce kişinin hafif ve söz götürmez şakaları bitmek tükenmek bilmiyordu bu konuda, insanlığın en iyi konuşmacılarında bile bulunamayacak bir tatlı söyleyişle, dingin bir şakacılıkla anlatıyordu anlatacağını.

Şimdiye kadar insan beynine yön vermiş olan değişik felsefelerin saçmalığını anlattı bana, hatta kazançlarını da, iyeliğini kimseciklerle paylaşmak istemediğim birkaç temel ilkesini açıklamaya bile gönül indirdi. Dünyanın dört bir köşesine yayılmış kötü ününden hiç mi hiç yakınmadı, *köksüz inançlar*'ın yıkılmasına en çok ilgi duyan kişi olduğunu söyledi, sonra, kendi öz gücü konusunda yalnız bir kez korkuya kapıldığını açıkladı, meslektaşlarından daha üstün bir vaizciyi dinlerken olmuş bu, vaizci kürsüden bağırıyormuş: "Sevgili kardeşlerim, unutmayın, aydınlanmanın ilerlemesinin övüldüğünü duyduğunuz gün, şeytanın kurnazlıklarının en güzeli sizi bu ilerlemenin olmadığına inandırmak olacaktır."

Bu ünlü söylevcinin anısı bizi kendiliğinden akademi konusuna götürdü, garip sofra arkadaşım, birçok durumlarda eğitbilimcilerin kalemine, diline, bilincine esin vermeyi küçümsemediğini, görünmeden de olsa, tüm akademi oturumlarında bulunduğunu söyledi.

İyiliğin bu kadarı cesarete getirdi beni, Tanrı'nın ne yaptığını, bu yakınlarda kendisini görüp görmediğini sordum. Biraz hüzünle gölgelenen bir umursamazlıkla yanıt verdi: "Karşılaştıkça selamlaşırız, ama doğuştan gelme incelikleri eski kinlerinin anısını tümüyle söndürememiş olan yaşlı beyzadeler gibi."

Yüce kişinin başka bir ölümlüyle de böyle uzun uzun görüşmüş olduğunu hiç sanmam. Bu yüzden aşırıya kaçmaktan korktum. En sonunda, titrek şafak camları ağartırken, birçok ozanın şakıdığı, birçok filozofun da bilmeden kendisi için çalışıp ününü artırdığı bu ünlü kişi bana: "Benden iyi bir anı saklayasınız istiyorum, bir de size benim gibi hakkında o kadar kötü şey söylenen bir kişinin, *iyi bir şeytan* olduğunu göstermek. Çaresiz ruh kaybınıza karşılık olsun diye, yazgı sizden yana çıkmadığı için kazanamadığınız şeyi, yani tüm hastalıklarınızın, tüm zavallı ilerlemelerinizin kaynağı olan şu garip Sıkıntı illetini yaşamınız boyunca dindirip yen-

me olanağını veriyorum size. İçinize bir istek doğdu mu ne yapıp yapıp gerçekleştirmenize yardım edeceğim; bayağı benzerlerinize hükmedeceksiniz; dalkavukluk edecekler size, hatta tapacaklar; kazanmak için hiçbir çaba harcamanız gerekmeden, gümüşler, altınlar, elmaslar, peri sarayları gelip sizi bulacak, kendilerini kabul etmeniz için yalvaracaklar; paşa gönlünüzün buyurduğu kadar yurt, memleket değiştireceksiniz; havası her zaman sıcak olan, kadınları çiçekler kadar güzel kokan canım ülkelerde, hiç yorulmadan, hazdan sarhoş olacaksınız... Daha neler, neler..." diye ekledi, sonra kalktı, güzel bir gülümsemeyle uğurladı beni.

Böylesine kalabalık bir topluluk önünde alçalmaktan korkmasam, bu cömert kumarcıya işitilmedik cömertliğinden dolayı teşekkür etmek için seve seve ayaklarına kapanırdım. Ama ondan ayrıldıktan sonra, iyileşmez güvensizlik yavaş yavaş geri döndü içime; böylesine olağanüstü bir mutluluğa inanmayı göze alamıyordum artık, sonra, yatarken, bir yandan budalaca bir alışkanlık kalıntısıyla gene duamı ediyor, bir yandan da bir yarı uyku içinde yineleyip duruyordum: "Tanrım! Ulu Tanrım, ne olur, şu şeytan sözünde dursun!"

XXX
İp

Edouard Manet'ye

"Yanılsamalar –diyordu bir dostum– belki de insanların birbirleriyle, ya da insanların nesnelerle bağıntıları kadar sayısızdır. Yanılsama silindi mi, yani kişiyi ya da olayı tıpkı dışımızda olduğu gibi gördük mü, biraz silinmiş hayalete duyulan özlemden, biraz da yenilik karşısındaki, gerçek olay karşısındaki tatlı şaşkınlıktan dolayı, karışık, tuhaf bir duyguya kapılırız. Bayağı, açık, hiç değişmeyen, üzerinde aldanılması olanaksız türden bir olgu varsa, bu da ana sevgisidir. Analık aşkından yoksun bir ana düşünmek, sıcaklıktan yoksun bir ışık düşünmek kadar zordur; öyleyse bir ananın çocuğuyla ilgili tüm eylemlerini, tüm sözlerini ana sevgisine bağlamak yerinde bir şey olmaz mı? Siz gene de beni en doğal yansımayla görülmedik bir biçimde aldatan şu öyküyü dinleyin.

"Ressamlık uğraşım beni yoluma çıkan yüzlere dikkatle bakmaya zorlar, bizim için yaşamı başka insanların gördüğünden daha canlı, daha anlamlı kılan bu yetenekten ne büyük bir tat aldığımızı da bilirsiniz. Oturduğum, yapıları geniş çimenlik alanlarla birbirinden ayrılan, uzak mahallede,

sık sık bir çocuğu incelemiştim, ateşli, şeytansı yüzü, ötekilerden daha çok çekmişti beni. Birçok kez poz vermişti bana, ben de onu kimi zaman küçük bir Çingene, kimi zaman bir melek, kimi zaman da bir *Amour*[7] biçimine sokmuştum. Serserinin kemanını, Dikenli Taç'ı, Tutkunun Çivilerini, Eros'un Meşalesi'ni taşıtmıştım ona. En sonunda bu çocuğun maskaralıklarından öyle büyük bir zevk aldım ki, bir gün ana babasından, o yoksul insanlardan, onu güzelce giydireceğime, cebine biraz harçlık koyacağıma, fırçalarımı temizletip alışverişlerimi yaptırtmaktan başka bir iş de yaptırtmayacağıma söz verdikten sonra, çocuğu bana bırakmalarını rica ettim. Çocuk güzelce yıkanıp arındıktan sonra çok sevimli oldu, evimde sürdüğü yaşamsa, baba izbesinde çekeceklerine göre bir cennet gibi görünüyordu gözlerine. Ne var ki, bizim oğlan arada sırada erken hüzün bunalımlarıyla şaşırttı beni, bir de şekerle içkiye aşırı bir eğilimi vardı; o kadar ki, kaç kez yapmamasını söylememe karşın, gene böyle bir hırsızlık yaptığını anladığım gün, babasının evine yollayacağımı söyleyerek gözünü korkutmak istedim. Sonra çıktım, işlerim de epey bir zaman evimden uzak tuttu beni.

"Dönüşümde, gözüme çarpan ilk şey, şu dolabın kapağına asılmış küçük dostum, yaşamımın afacan arkadaşı oldu, ne kadar şaşırdım, ne büyük bir dehşet duydum! Ayakları neredeyse döşemeye değmekteydi; devrilmiş bir iskemle vardı yanında, hiç kuşkusuz ayağıyla itmişti; başı omzunun üzerine düşmüştü; şişmiş yüzü, tüyler ürpertici bir kımıltısızlıkla alabildiğine açılmış gözleri bende bir yaşam görüntüsü uyandırdı ilkin. Onu ipten indirmek, düşünebileceğiniz kadar kolay bir iş değildi. Çok katılaşmıştı, onu birden yere düşürmek de anlatılmaz bir tiksinti uyandırıyordu içimde. Bir elimle onu sıkıca tutmam, öbür elimle de ipi kesmem gerekiyordu. Ama bunu yapmakla her şey bitmiyordu; küçük ca-

[7] Eski Yunanlıların kanatlı bir çocuk biçiminde gösterdikleri Eros. (Ç.N.)

navar çok ince bir ip kullanmış, ince ip derinden derine etine girmişti, şimdi, boynunu kurtarmak için, şişin iki kabartısı arasındaki ipi ince bir makasla aramak gerekiyordu.

"Var gücümle bağırıp yardım istediğimi söylemeyi unuttum; ama komşularım, asılmışların işlerine burnunu sokmak istemeyen uygar insanın alışkanlıklarına bağlı kalmışlardı nedense, bana yardıma gelmeye yanaşmamışlardı. En sonunda bir hekim geldi, çocuğun saatler önce ölmüş olduğunu bildirdi. Daha sonra, kefenlemek için soymamız gerektiğinde ceset o kadar sertti ki, kollarını, bacaklarını bükebilmekten umudu kestik, giysilerini kesip yırtarak çıkarmak zorunda kaldık.

"Kazayı bildirmek zorunda kaldığım komiser yan yan baktı bana, 'İşte gene karışık bir iş,' dedi, suçlular gibi suçsuzlara da korku verme alışkanlığı ve kökleşmiş isteğiyle böyle davranıyordu kuşkusuz.

"Yapılacak son bir iş kalıyordu, ama bunu düşünmek bile korkunç bir sıkıntı uyandırıyordu içimde: ana babasına durumu bildirmem gerekirdi. Ayaklarım beni oraya götürmek istemiyordu. En sonunda bunu da göze aldım. Ama sonra büyük bir şaşkınlığa kapıldım: çocuğun anası duyarsız kaldı, bir damla gözyaşı sızmadı gözlerinden. Duyduğu dehşete verdim bu tuhaflığı, sonra da herkesin bildiği sözü anımsadım: 'En korkunç acılar sessiz acılardır.' Babaya gelince, yarı şaşkın, yarı dalgın bir durumda, 'Böylesi daha iyi belki de; nasıl olsa sonu iyi gelmeyecekti!' demekle yetindi.

"Bu arada ceset sedirimin üzerine yatırılmıştı. Ben bir hizmetçinin yardımıyla son hazırlıkları tamamlarken, ana, atölyeme girdi. Söylediğine göre, oğlunun cesedini görmek istiyordu. Acısıyla sarhoş olmasına engel olamazdım, son ve acı avuntuyu esirgeyemezdim ondan. Sonra benden çocuğunun asıldığı yeri göstermemi rica etti. 'Yok! Olmaz madam! –diye yanıt verdim– Çok acı gelir bu size.' Ama gözlerim ister istemez ölümcül dolaba çevrildi, o zaman dehşet ve öf-

keyle karışık bir tiksinti içinde çivinin kapakta çakılı kaldığını, üzerinden de uzun bir ip parçası sarktığını gördüm. Korkunç olayın bu son kalıntılarını koparıp almak üzere ileriye atıldım. Sonra, bunları açık pencereden atmaya giderken, zavallı kadın koluma yapıştı, dayanılmaz bir sesle, 'Ne olur, beyefendi, bana bırakın bunu! Rica ederim! Yalvarırım!' dedi. Benim anladığım, umutsuzluğu onu öyle çılgına döndürmüştü ki, şimdi oğlunun ölümüne araçlık eden şeye sevgiyle bağlanıyor, onu korkunç ve sevgili bir kalıntı diye saklamak istiyordu. Çiviyle ipi aldı.

"Sonra! Sonra! her şey tamamlanmıştı. Gene çalışmaya başlamaktan, beynimin kıvrımlarını bırakmayan, iri, kımıltısız gözleriyle, görüntüsü beni yoran bu küçük cesedi yavaş yavaş kovmak için her zamankinden de ateşli çalışmaktan başka bir şey kalmıyordu. Ama ertesi gün bir yığın mektup aldım: biri birinci kattan, bir başkası ikinci, daha bir başkası üçüncü kattandı, böyle sürüp gidiyordu, kimilerinin, dıştaki şaka altında isteğin içtenliğini gizlemek istermiş gibi, hafiften şakacı bir biçemi vardı; kimileri çok arsızdı, yazıları da bozuktu, ama hepsi de aynı amaca, yani benden o uğurlu, ölümcül ipten bir parça koparmaya yöneliyordu. Şurasını da belirteyim ki mektup yollayanlar arasında erkekten çok kadın vardı, ama, inanın bana, hepsi de bayağı, aşağılık tabakadan gelmiyordu. Bu mektupları sakladım.

"Birden bir ışık doğdu o zaman beynime, kadının ipi elimden almaya neden böyle can attığını, nasıl bir tecimle avunmak istediğini anlayıverdim."[8]

---

[8] Bu parça 1864'te ikinci kez yayımlandığında şöyle sona ermekteydi: "Ya işte böyle! –diye yanıt verdim dostlarıma–, bir metrelik bir asılmış ipi, desimetresi yüz franktan, herkes kendi olanaklarına göre ödeyince, bin frank eder, bu da bu yoksul ana için gerçek ve etkili bir avuntudur." (Ç.N.)

XXXI
İççağrılar

Üstünde güz güneşinin ışınlarının keyifle oyalanır gibi göründüğü güzel bir bahçede, bulutların yola çıkmış kıtalar gibi yüzdükleri, şimdiden yeşilimsi bir gök altında, dört güzel çocuk, dört oğlan çocuğu, oynaya oynaya yorulmaktan olacak, baş başa vermiş, konuşuyorlardı.

Şöyle diyordu biri: "Dün beni tiyatroya götürdüler. Arkalarında gökle deniz görünen, büyük ve hüzünlü saraylarda, kendileri de ağır ve hüzünlü, ama her yerde gördüklerimizden çok daha güzel ve çok daha iyi giyinmiş erkekler, kadınlar şakıyan bir sesle konuşuyorlar. Birbirlerine gözdağı veriyor, yalvarıyor, kederleniyor, ellerini de kuşaklarına sokulmuş bir hançere dayıyorlar ikide bir. Ah! Çok güzel bir şey bu! Kadınlar bizi görmeye gelen kadınlardan çok daha güzel, çok daha büyük; iri, çökük gözleriyle, tutuşmuş yanaklarıyla korkunç bir görünüşleri olsa da insan onları sevmekten kendini alamıyor. Korkuyor insan, ağlamak geliyor içinden, gene de göneniyor... En tuhafı, aynı biçimde giyinmek, aynı şeyleri söyleyip yazmak, aynı sesle konuşmak geliyor insanın içinden..."

Dört çocuktan biri, arkadaşının sözlerini dinlemez olmuştu birkaç saniyedir, kımıltısız bir bakışla, gökyüzünde bir noktayı inceliyordu, sonra birden, "Bakın, şuraya ba-

kın!.." dedi. "Görüyor musunuz *onu*? Tek başına giden şu küçük bulutun, usul usul yürüyen, ateş rengi bulutun üzerine oturmuş. O da bize bakıyor sanki."

"Kimmiş o?" diye sordu ötekiler.

"Tanrı!" diye yanıtladı çocuk tam bir inanmışlıkla. "Ah! Uzaklaştı bile; az sonra göremez olacaksınız. Tüm ülkeleri görmek için yolculuğa çıkmış olmalı. Bakın, neredeyse ufukta bulunan şu ağaç dizisinin ardına geçecek... şimdi de çan kulesinin arkasına iniyor... Ah! Görünmez oldu!" Uzun zaman aynı yöne dönük kaldı çocuk, içlerinde anlatılmaz bir esrime, bir özlem parlayan gözlerini yeri gökten ayıran çizgiye dikmişti.

"Bu da yalnız kendi görebildiği Tanrısıyla amma budala!" dedi o zaman üçüncüsü, tüm çocuk kişiliği eşsiz bir ataklık ve eşsiz bir canlılığın damgasını taşıyordu. "Hiçbir zaman, hiçbirinizin başına gelmemiş, hem de tiyatronuzdan, bulutlarınızdan biraz daha ilginç bir şey geldi benim başıma, onu anlatacağım ben size. Birkaç gün oluyor, büyüklerim yolculuğa çıkmış, beni de yanlarına almışlardı. İndiğimiz handa yeterince yatak bulunmadığı için, dadımla aynı yatakta yatmama karar verildi." Arkadaşlarını yanına çekti, daha alçak bir sesle konuştu. "Yalnız başına yatmayıp da karanlıkta dadıyla bir yatakta yatmanın etkisi eşsiz oluyor, canım. Ben uyumadığım için, o uyurken, elimi kollarının, boynunun, omuzlarının üzerinde dolaştırarak eğlendim. Kolları, boynu, tüm kadınlarınkinden çok daha iri, derisi de öyle yumuşak, öyle yumuşak ki, mektup kâğıdı, ipekli kâğıt dersiniz. Çok hoşlanıyordum bu işten, korkmasaydım... onu uyandırmaktan, bir de bilmiyorum neden korkmasaydım, uzun zaman sürdürürdüm. Sonra başımı saçlarının, sırtına dağılan, yele gibi yoğun saçlarının içine daldırdım, inan olsun, bu saatte bahçenin çiçekleri ne kadar güzel kokarsa, o kadar güzel kokuyorlardı. Fırsat bulursanız, siz de yapmaya çalışın bu yaptığımı, görürsünüz!"

Bu olağanüstü buluşun genç kahramanı öyküsünü anlatırken gözleri hâlâ duyduğu şeyin şaşkınlığıyla açılmıştı, batan güneşin ışınları karmakarışık saçlarının kızıl demetleri arasından kayarak, başında tutkunun kükürdümsü aylası gibi bir şey tutuşturuyordu. Bu çocuğun Tanrı'yı bulutlarda aramayacağını, onu sık sık başka yerlerde bulacağını sezmek kolaydı.

En sonunda dördüncü de konuştu: "Biliyorsunuz, evde pek eğlendiğim yok; hiçbir zaman tiyatroya götürmezler beni; velim fazlasıyla cimri; Tanrı benimle de, sıkıntımla da ilgilenmiyor; beni nazlayacak güzel bir dadım da yok. Bana nereye gittiğimi bilmeden, hiç kimse de buna kulak asmadan hep burnumun doğrusuna gitmek, hep yeni ülkeler görmekten zevk alırım gibime gelmiştir çoğu kez. Hiçbir zaman, hiçbir yerde rahat edemem, her zaman da bulunduğum yerden başka bir yerde daha iyi olacağımı sanırım. Bakın işte! Komşu köyün son panayırında, tam benim yaşamak istediğim gibi yaşayan üç adam gördüm. Sizler dikkat etmediniz onlara. İriydiler, paçavralar içindeydiler, karaydılar aşağı yukarı, gene de çok mağrurdular, hiç kimseye gereksinimleri yokmuş gibi görünüyorlardı. Çalgı çalarken, karanlık gözleri tümüyle parlaklaştı; öyle şaşırtıcı bir çalgıydı ki, kimi zaman oynamak, kimi zaman ağlamak, kimi zaman da her ikisini birden yapmak isteği veriyordu, uzun süre dinleyecek olsa, deliye döner insan. Biri yayını kemanının üzerinde dolaştırırken acısını anlatır gibiydi, öteki bir kayışla boynuna asılmış küçük piyanonun telleri üzerinde küçük tokmağını zıplatırken sanki komşusunun dert yanışını alaya alıyordu, üçüncüsüyse, semballerini olağanüstü bir sertlikle çarpıyordu arada bir. Durumlarından öyle hoşnuttular ki, halk dağıldıktan sonra da sürdürdüler yabansı çalgılarını çalmayı. En sonunda kuruşlarını topladılar, çıkınlarını sırtlarına alıp gittiler. Nerede kaldıklarını öğrenmek istedim, ormanın kıyısına kadar uzaktan arkalarından gittim, ancak burada anladım hiçbir yerde kalmadıklarını.

"İçlerinden biri, 'Çadırı açmalı mı?' dedi o zaman.

"'Yok canım,' diye yanıtladı öteki, 'gece öylesine güzel ki!'

"Üçüncüsü, topladıkları parayı sayarken, 'Bu adamlar çalgıyı duymuyor, karıları da ayılar gibi dans ediyor. Bereket versin ki bir aya varmadan Avusturya'da olacağız, daha cana yakın bir halk buluruz orada.'

"'İspanya'ya doğru gitsek daha iyi ederiz belki, öyle ya, kış yaklaşıyor; yağmurdan önce kaçalım da yalnız gırtlağımızı ıslatalım,' dedi öbür ikisinden biri.

"Görüyorsunuz ya, her şeyi aklımda tuttum. Sonra her biri bir kadeh içki içti, sonra da alınları yıldızlara dönük, uyudular. Beni de götürmelerini, çalgılarını bana da öğretmelerini rica etmek istemiştim ilkin; ama göze alamadım, hangi konuda olursa olsun bir karar vermek çok güç olduğu, bir de Fransa'dan çıkamadan yakalanmaktan korktuğum için."

Öbür arkadaşlarının oldukça ilgisiz tutumu bu çocuğun şimdiden bir *anlaşılmamış* olduğunu düşündürttü bana. Dikkatle bakıyordum ona; gözünde, alnında, sevgiyi, yakınlığı uzaklaştıran uğursuz hava zamanından önce oluşmuştu, ama bilmem neden, benim sevgimi körüklüyordu, tanımadığım bir kardeşim olabileceği gibi tuhaf bir düşünceye kapıldım birden.

Güneş batmıştı. Görkemli gece almıştı yerini. Çocuklar ayrıldılar, her biri, ayrımında olmadan, durumlara, rastlantılara göre, yazgısını olgunlaştırmaya, yakınlarını şaşırtmaya, şana ya da onursuzluğa doğru gidiyordu.

XXXII
Asa

Franz Liszt'e

Asa nedir? Törel ve şiirsel anlamda, sözcüleri, elçileri oldukları Tanrı'yı kutsayan rahiplerin, rahibelerin elinde dinsel bir simge. Ama cisim olarak bir değnektir yalnızca, basbayağı bir değnek, şerbetçiotu sırığı, kuru, sert, dik bir herek. Bu değneğin çevresinde, birbirinden değişik kıvrımlar içinde, saplar ve çiçekler oynar, gülüp eğlenirler, kimiler eğri büğrü ve kaçkın, kimileri çanlar ya da tersine dönük kupalar gibi eğilmiş. Ve yumuşak ya da göz kamaştırıcı çizgilerle renklerin karışıklığından şaşırtıcı bir parıltı fışkırır. Eğri çizgiyle sarmal çizgi doğru çizgiye aşkını göstermeye çalışıyor, çevresinde dilsiz bir aşkla dans ediyorlar denilemez mi? Tüm bu güzel tüveyçler, tüm bu keisler, kokuların ve renklerin belirişleri, bu ayin sofrasının çevresinde dinsel bir fandango[9] yapıyor denilemez mi? Ama çiçeklerin ve yapraklı dalların değnek için mi yapıldığı, yoksa değneğin dallarla çiçeklerin güzelliğini göstermek için bir bahane mi olduğuna hangi düşüncesiz ölümlü bir karar verebilir? Güçlü ve saygıdeğer usta, gizemli ve tutkulu Güzellik'in yüce Bacchant'ı,[10] asa sizin

---

9 Bir İspanyol dansı. (Ç.N.)
10 Bacchus (bağ tanrısı Dionysos) inancının sahibi. (Ç.N.)

şaşırtıcı ikiliğinizi gösterir. Yenilmez Bacchus'ün küplere bindirdiği Peri bile asasını çılgına dönmüş arkadaşlarının başlarında, sizin dehanızı kardeşlerinizin yüreğinde sallayışınızdaki gücünüz ve kaprislerinizle sallamadı hiçbir zaman. Değnek, sizin dik, sağlam, sarsılmaz isteminizdir; çiçekler de gönlünüzün isteminiz çevresinde gezintisidir, erkeğin çevresinde sihirli dönüşler yapan dişi öğedir. Düz çizgi ve arabesk çizgi, niyet ve anlatım, istemin katılığı, sözün dolambaçlılığı, amacın birliği, yolların çeşitliliği, dehanın çok güçlü ve bölünmez karışımı, sizi bölmeye, sizi ayırmaya kalkmak gibi iğrenç bir cesareti hangi çözümleyici gösterecek?

Sevgili Liszt, ölümsüz Haz'ın, ölümsüz Sıkıntı'nın şarkıcısı, filozof, ozan ve ressam, ister ölümsüz kentin tantanası içinde, ister Gambrinus'un avuttuğu dalgın ülkelerin sisleri içinde olun, nerede olursanız olun, haz ya da anlatılmaz acı türküleri söylerken, ya da anlaşılmaz gözlemlerinizi kâğıda dökerken, sisler içinden, ırmaklar ötesinden, piyanoların ününüzü şakıdığı, basımevlerinin bilgeliğinizi açıkladığı kentler üstünden, ölümsüzlükte selamlarım sizi!

XXXIII
Sarhoş Olun

Hep sarhoş olmalı. Her şey bunda: tek sorun bu. Omuzlarınızı ezen, sizi toprağa doğru çeken Zaman'ın korkunç ağırlığını duymamak için durmamacasına sarhoş olmalısınız.

Ama neyle? Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz. Ama sarhoş olun.

Ve bazı bazı, bir sarayın basamakları, bir hendeğin yeşil otları üstünde, odanızın donuk yalnızlığı içinde, sarhoşluğunuz azalmış ya da büsbütün geçmiş bir durumda uyanırsanız, sorun, yele, dalgaya, yıldıza, kuşa, saate sorun, her kaçan şeye, inleyen, yuvarlanan, şakıyan, konuşan her şeye sorun, "Saat kaç?" deyin; yel, dalga, yıldız, kuş, saat hemen verecektir yanıtı size: "Sarhoş olma saatidir! Zamanın inim inim inletilen köleleri olmamak için sarhoş olun durmamacasına! Şarapla, şiirle ya da erdemle, nasıl isterseniz."

XXXIV
Ne Çabuk!

Denizin uçları güç fark edilebilen bu uçsuz bucaksız teknesinden yüz kez fışkırmıştı güneş, parlak ya da hüzünlü; yüz kez, kıvılcım kıvılcım ya da kasvetli bir biçimde, uçsuz bucaksız akşam suyuna dalmıştı. Günlerden beri, gök kubbenin öbür yanını seyredebiliyor, karşılık noktalarının göksel abecesini sökebiliyorduk. Her yolcu inliyor, homurdanıyordu. Karaya yaklaşıldıkça acıları azıyordu sanki. "Ne zaman," diyorlardı, "dalgalarla sarsılan, üstümüzde homurdanan yelle bulanan uykular uyumamız ne zaman bitecek? Ne zaman bizi taşıyan aşağılık öğe gibi tuzlu olmayan bir et yiyebileceğiz? Ne zaman kımıltısız bir koltukta sindireceğiz yediğimizi?"

Yuvalarını düşünenler vardı, sadakatsiz ve somurtkan karılarını, bağırgan çocuklarını özleyenler vardı. Görünmeyen karanın görüntüsü hepsini öylesine çılgına döndürmüştü ki, sanırım, hayvanları bile gölgede bırakacak bir coşkunlukla ot yiyebilirlerdi.

En sonunda, bir kıyı belirdi; yaklaşınca çok güzel, göz kamaştırıcı bir yer olduğunu gördük. Yaşamın ezgileri belirsiz bir mırıltı biçiminde yükseliyordu buradan, bu yeşilliğin her türüyle zengin olan kıyılardan çok hoş bir çiçek ve meyve kokusu yayılıyordu, hem de fersahlarca ötelere kadar.

Herkes sevinç kesildi hemen, kimse surat asmadı artık. Tüm kavgalar unutuldu, tüm haksızlıklar karşılıklı olarak bağışlandı; kararlaştırılmış düellolar belleklerden silindi, kinler dumanlar gibi uçup gitti.

Bir ben kederliydim, olmayacak gibi kederli. Tanrısı elinden alınan bir papaz gibiydim, bu öylesine canavarcasına çekici denizden, bu tüyler ürpertici yalınlığında öyle sonsuzcasına çeşitli denizden, yaşamış, yaşayan, yaşayacak olan tüm ruhların huylarını, can çekişmelerini, esrimelerini içine alan, gözleriyle, duruşlarıyla, öfkeleriyle, gülümsemeleriyle kapsar ve canlandırır gibi görünen denizden yakıcı bir acı duymadan ayrılamazdım.

Bu eşsiz güzelliğe Allahaısmarladık derken, ölümüne yıkıldığımı duyuyordum; bu nedenle tüm yol arkadaşlarım, "Hele şükür!" dedikleri zaman, ben yalnızca "*Ne çabuk!*" diye haykırabildim.

Oysa karaydı bu önümüzdeki, gürültüleriyle, tutkularıyla, rahatlıklarıyla, şenlikleriyle karaydı, vaatlerle dolu, zengin, çok güzel bir topraktı, gizemli bir gül ve misk kokusu yolluyordu bize, yaşamın ezgileri ondan bize bir aşk mırıltısı olup da geliyordu.

XXXV
Pencereler

Dışarıdan, açık bir pencereden içeriye bakan kişi, kapalı bir pencereye bakanın gördüğü kadarını göremez hiçbir zaman. Bir mumla aydınlanmış bir pencereden daha derin, daha gizemli, daha verimli, daha karanlık, daha göz kamaştırıcı nesne yoktur. Güneş altında görülen şey bir cam ardında olup bitenler kadar ilginç değildir hiçbir zaman. Bu karanlık ya da ışıklı delikte yaşam yaşar, yaşam düşe dalar, yaşam acı çeker.

Çatıların dalgaları ötesinde, yüzü şimdiden kırışmış, her zaman bir şey üzerine eğilen, hiç dışarı çıkmayan, olgun, yoksul bir kadın görüyorum. Yüzüyle, giysisiyle, neredeyse hiçbir şeyle, bu kadının öyküsünü, daha doğrusu masalını yeniden kurdum, bazı bazı ağlayarak anlatıyorum kendi kendime.

Zavallı bir yaşlı adam olsaydı, onun masalını da aynı kolaylıkla kurardım.

Sonra, kendimden başkalarında yaşadığım, kendimden başkalarında acı çektiğim için gururla yatıyorum.

"Bu masalın doğruluğundan emin misin?" diyeceksiniz belki. Yaşamama, var olduğumu ve ne olduğumu duymama yardım ettikten sonra, dışımdaki gerçeğin ne olup ne olmadığı vız gelir bana.

XXXVI
Resim Yapma İsteği

İnsan mutsuzdur belki de, ama istekle kıvranan sanatçı mutludur!

Gözlerime çok ender olarak görünmüş, karanlıkta geçip gitmiş bir yolcunun ardında kalan güzel bir şey gibi öylesine çabuk kaçmış olanın resmini yapmak isteğiyle tutuşuyorum. Yitip gideli ne çok zaman geçti şimdiden!

Güzel, güzelden de fazla, şaşırtıcı. Karayla dolup taşıyor: esinlediği her şey de gececil, derin. Gözleri, içlerinde belirsizce gizem ışıldayan iki mağara, bakışı şimşek gibi aydınlatıyor: karanlıklarda bir patlama.

Işık ve mutluluk saçan kara bir yıldız düşünülebilseydi, kara bir güneşe benzetirdim onu. Ama Ay'ı düşündürtüyor daha çok, Ay korkunç etkisiyle damgalamış onu kuşkusuz; arı aşkların ak ayı, o soğuk bir geline benzeyen ay değil, fırtınalı bir gecenin dibinde koşan bulutların ittiği, uğursuz, sarhoş edici ay; arı insanların uykusuna giren, ölçülü, durgun ay değil, gökten koparılmış, yenilmiş ve başkaldırmış ay, Tesalya Büyücüleri'nin yılgın otlar üstünde dans etmeye zorladıkları ay!

Dar alnında yılmaz istem, av aşkı barınmakta. Gene de, bu kaygı verici yüzün aşağısında, oynak burun deliklerinin

bilinmezi ve olanaksızı içlerine çektikleri yerde, büyük bir ağız volkanlı bir alanda açılmış görkemli bir çiçeğin tansığını düşündürten, kırmızı, ak ve çok hoş gülüşü anlaşılmaz bir güzellikle parlıyor.

Kimi kadınlar vardır, yenme ve tatlarını çıkarma isteği verirler insana; oysa bu, bakışlarının altında ağır ağır ölme isteği veriyor.

XXXVII
Ay'ın İyilikleri

Sen beşiğinde uyurken, gelgeç isteklilerin şahı olan Ay pencereden baktı, "Bu çocuğu beğendim," dedi.

Bulut merdiveninden usulca indi, camlardan sessizce geçti. Sonra bir ananın yumuşacık sevgisiyle üzerine uzandı, kendi renklerini bıraktı yüzüne. Gözbebeklerin yeşil kaldı bu yüzden, yanakların da şaşılacak derecede solgun. Gözlerin bu konuğu seyrederken böylesine tuhaf bir biçimde büyüdü; gırtlağını da öyle sevgiyle sıktı ki, tükenmez bir ağlama isteği kaldı içinde.

Bu arada, sevincinin yayılışı içinde, Ay fosforlu bir hava gibi, ışıklı bir zehir gibi dolduruyordu tüm odayı; hem de tüm bu canlı ışık düşünüyor ve şöyle diyordu: "Öpüşümün etkisi hiç silinmeyecek üzerinden. Benim gibi güzel olacaksın. Benim sevdiğimi ve beni seveni seveceksin; suyu, bulutları, sessizliği, geceyi, uçsuz bucaksız, yeşil denizi, biçimsiz ve çok biçimli suyu, bulunmayacağın yeri, tanımayacağın sevgiliyi, çok garip çiçekleri, sayıklatan çiçekleri, piyanolar üzerinde kendilerinden geçen, yumuşak, boğuk bir sesle, kadınlar gibi inleyen kedileri!

"Ve benim sevgililerim sevecek seni, benim çevremde dört dönenler senin çevrende de dört dönecek. Gece okşayış-

larımda gene böyle gırtlaklarını sıktığım yeşil gözlü adamların kraliçesi olacaksın; denizi, uçsuz bucaksız, gümbürtülü, yeşil denizi, biçimsiz ve çok biçimli suyu, bulunmadıkları yeri, tanımadıkları kadını, bilinmedik bir dinin buhurdanlarına benzeyen uğursuz çiçekleri, istemi allak bullak eden kokuları, çılgınlıkların simgesi olan, yabanıl şehvetli hayvanları sevenlerin kraliçesi!"

Sevgili, lanetli, şımarık çocuk, işte şimdi bu nedenle yattım ayaklarının dibine, işte bu nedenle tüm varlığında korkunç Tanrı'nın, geleceği gören analığın, tüm *aycılları* zehirleyen sütananın yansımasını arıyorum.

XXXVIII
Gerçeği Hangisi?

Bénédicta adında birini tanımıştım, havayı ülküyle doldururdu, gözleri büyüklük, güzellik, şan isteği, ölümsüzlük inancı veren ne varsa, hepsine yönelik bir istek yayardı ortalığa.

Ama bu mucizemsi kız uzun zaman yaşayamayacak kadar güzeldi; bu yüzden de ben kendisini tanıdıktan birkaç gün sonra öldü ya; baharın buhurdanını mezarlıklarda bile çalkaladığı bir günde kendim gömdüm onu. Hint kutuları gibi bozulmak bilmez, hoş kokulu bir tahta tabuta iyice kapattım da gömdüm.

Gözlerim gömümün gömüldüğü yere çakılı dururken, ölüye şaşılacak derecede benzeyen bir küçük yaratık gördüm birden, taze toprağı isterik ve garip bir şiddetle çiğniyor, kahkahalar atıyordu. "Benim, gerçek Bénédicta benim! Benim! aşağılık yaratık! Sen de, çılgınlık ve körlülüğünün cezası olarak, beni olduğum gibi seveceksin!" diyordu.

Ama ben, "Hayır! Hayır!" diye yanıtladım öfkeyle. İstemediğimi belirtmek için de ayağımı öyle bir şiddetle yere vurdum ki, bacağım ta dizime kadar yeni mezara gömüldü, sonra da tuzağa düşmüş bir kurt gibi, ülkünün çukuruna bağlı kaldım, belki de bir daha kurtulamamasıya.

XXXIX
Cins Bir At

Çok çirkin. Çok hoş gene de! Zaman ile Aşk pençelerinin damgasını basmışlar üzerine, her dakikanın, her öpüşün gençlikten, tazelikten neler götürdüğünü öğretmişler ona acımasızca.

Gerçekten çirkin; karınca, örümcek, hatta isterseniz, iskelet de diyebilirsiniz; ama içki de, iksir de, sihir de! Çok hoş kısacası.

Zaman yürüyüşünün parıltılı uyumunu da, yapısının yıkılmaz inceliğini de bozmamış. Aşk da çocuk soluğunun tatlılığını gidermemiş; sonra Zaman, üzerinden Güney Fransa'nın o kutsanmış, tutkun, büyüleyici kentlerinin: Nîmes'in, Aix'in, Arles'ın, Avignon'un, Narbonne'un, Toulouse'un, tüm kızgın canlılığının yabanıl kokular olarak çıkıp yayıldığı gür yelesinden hiçbir şey koparmamış!

Zaman ile Aşk onu boşuna ısırmış var güçleriyle; belirsiz, ama ölümsüz çekiciliğinden, oğlansı göğsünden hiçbir şey eksiltememişler.

Yıpranmış belki, ama yorgun değil, her zaman da kahramansı, çok cins atları düşündürtüyor, usta bir meraklı gözünün bir kira arabasına, ağır bir yük arabasına koşuluyken bile tanıdığı cins atları.

Hem de öyle yumuşak, öyle ateşli ki! İnsan güz günlerinde nasıl severse öyle seviyor; yaklaşan kış günleri yeni bir ateş tutuşturuyor sanki yüreğinde; kölece sevgisi de hiç mi hiç bıktırmıyor insanı.

XL
Ayna

Korkunç bir adam giriyor içeriye, aynada kendine bakıyor.

"Kendinizi görünce tiksintiden başka bir şey duymayacağınıza göre, ne diye bakıyorsunuz aynaya?"

Korkunç adam yanıtlıyor sözümü: "Beyefendi, 89'un ölümsüz ilkelerine göre, hukuk açısından tüm insanlar eşittir; öyleyse aynaya bakmak da hakkımdır; hazla ya da tiksintiyle, orası yalnız benim kendi bilincimi ilgilendirir."

Sağduyu adına ben haklıydım kuşkusuz; ama o da yasa açısından haksız değildi.

XLI
Liman

Liman yaşam kavgalarından yorulmuş bir ruh için hoş bir yerdir. Göğün genişliği, bulutların oynak mimarisi, denizin değişken renkliliği, fenerlerin ışıldaması, gözleri hiç yormadan eğlendirmek için bulunmaz bir prizmadır. Üzerlerine dalgaların uyumlu salınımlar işlediği karışık donatımlı gemilerin ince, uzun görüntüleri, ruhta uyum ve güzellik beğenisini sürdürmeye yarar. Hem sonra, her şeyden önce, merakı da, hırsı da kalmamış kişi için, taraçaya yatıp ya da dalgakırana dirseğini dayayıp da gidenlerin ve gelenlerin, hâlâ isteme gücü, yolculuk etme ya da zengin olma isteği bulunanların tüm o devinimlerini izlemekte bir tür gizemli ve soylu haz vardır.

XLII
Odalık Portreleri

Erkeklere özgü bir salonda, yani kibar bir kumarhanenin bitişiğindeki bir fümuarda, dört adam sigara tüttürüp içki içiyordu. Ne kesinlikle genç, ne yaşlı, ne de çirkindiler; ama ister yaşlı, ister genç olsunlar, sevincin her türlüsünü tatmış insanların şu tanınması hiç de zor olmayan seçkinliği, o anlatılmaz yanları, açık açık, "Biz dopdolu yaşadık, şimdi de sevip sayabileceğimiz şeyi arıyoruz," diyen o soğuk ve alaylı hüzün vardı üzerlerinde.

İçlerinden biri kadın konusuna getirdi söyleşiyi. Bu konuyu hiç konuşmamak daha iyi olurdu; ama kimi düşünce adamları, içtikten sonra, bayağı konuşmaları da yabana atmazlar. O zaman bir dans ezgisi dinler gibi dinler insan konuşanı.

"Her erkek bir toyluk çağı geçirmiştir," diyordu bu adam: "Orman perisinin bulunmadığı yerde, hiç tiksinti duyulmadan meşe gövdelerinin kucaklandığı çağdır bu. Aşkın ilk basamağıdır. İkinci basamağa geldi mi seçmeye başlar insan. Bir yargıya varabilmek için düşünebilmek demek, çoktan gerilemeye başlamış olmak demektir. İşte o zaman kesinlikle güzelliği arar insan. Bana gelince, beyler, ben üçüncü basamağın bunalımlı dönemine çoktan gelmiş olmakla onur

duyuyorum, bu dönemde güzellik bile yetmez, kokuyla, süsle, vb... ile tuzlanıp biberlenmesi gerekir. Hatta, bazı bazı, bilinmedik bir mutluluğu özlercesine, tam dinginliğin belirtisi olacak bir dördüncü basamağı arzuladığımı söyleyebilirim. Ama toyluk çağı bir yana bırakılırsa, tüm yaşamım boyunca, kadınların sinirlendirici budalalığı, öfkelendirici bayağılığı herkesten fazla etkiledi beni. Hayvanların en sevdiğim yanı, saflıklarıdır. Son odalığım bana neler çektirdi, buyurun, siz yargılayın.

"Bir prensin piçiydi. Söylemeye ne hacet, güzeldi; yoksa ne diye seçecektim? Ama bu büyük niteliği yakışıksız ve biçimsiz bir hırsla bozuyordu. Hep erkeklik taslamak isteyen bir kadındı. 'Erkek değilsiniz, siz! Ah! Ben erkek olsaydım! Ben sizden daha erkeğim!' İçinden yalnızca şarkılar havalandığını görmek istediğim bu ağızdan çıkan nakaratlar hep böyle şeylerdi. Bir kitap, bir şiir, bir opera sözü geçip de hayranlığımı belirtmeyegöreyim, 'Güçlü bir şey mi sanıyorsunuz yoksa?' derdi hemen. 'Siz güçten anlar mısınız ki?' Sonra da kanıtlar sıralamaya başlardı.

"Günün birinde kimyacılığa girişti; öyle ki, dudaklarıyla dudaklarım arasında camdan bir maske bulmaya başladım. Bütün bunlarla birlikte çok da usluydu. Bazı bazı onu biraz fazla aşklı bir deviniyle itip kaktım mı kirletilmiş bir alıngan kadın gibi çırpınırdı..."

"Nasıl bitti bu iş?" diye sordu öbür üç kişiden biri. "Bu kadar sabırlı olduğunuzu bilmezdim."

"Tanrı her derdi dermanıyla verir. Ülküsel güce susamış Minerva'yı uşağımla baş başa buldum günün birinde, öyle bir durumdaydılar ki yüzleri kızarmasın diye sessizce çekilmek zorunda kaldım. Akşam hesaplarını kapatıp ikisine de yol verdim."

"Beni sorarsanız, ben yalnız kendimden yakınırım," dedi sözünü kesen. "Mutluluk gelip evime yerleşti de ben onu tanıyamadım. Bu son zamanlarda yazgı yaratıkların en hoşu-

nun, en uysalının, en sadığının, her zaman hazır, hem de coşkunluktan uzak bir kadının tadını çıkarma mutluluğunu getirmişti bana! 'Sizi hoşnut edecekse, baş üstüne!' En sık verdiği yanıt buydu. Bastonu alıp da şu duvarı, şu kanepeyi dövseniz, en azgın aşk atılışlarının odalığımın göğsünden çıkardığı iniltilerden daha çok inilti çıkarırdınız. Bir yıl birlikte yaşadık, sonra hiçbir zaman haz duymadığını söyledi. Eşit koşullarda olmayan bu düellodan tiksindim, sonra evlendi eşsiz kız. Neden sonra aklıma esti, onu bir daha görmek istedim, altı güzel çocuk gösterdi bana: 'İşte böyle, sevgili dostum, sizin odalığınızken ne kadar *bakireysem*, karılığımda da o kadar *bakireyim*,' dedi. Hiçbir şeyi değişmemişti kadının. Bazı bazı onu özlediğim olur. Onunla evlenmeliydim ben."

Ötekiler gülmeye başladılar, sonra bir üçüncüsü konuştu:

"Beyler, belki de sizin kaçırdığınız ergiler tattım ben. Aşkta gülünçten, hayranlığa da yer veren bir gülünçten söz açacağım. Son odalığıma, sizin kendi odalıklarınızdan nefret ettiğinizden ya da onları sevdiğinizden çok daha fazla hayrandım. Benim kadar başkaları da hayrandı ona. Bir lokantaya girdik mi aradan birkaç dakika geçmeden herkes yemeğini unutup onu seyrederdi. Garsonlar bile, kasa başındaki kadın bile görevlerini unutacak derecede duyardı bu bulaşıcı esrimeyi. Kısacası, canlı bir acayiplikle baş başa yaşadım bir zaman. Dünyanın en kaygısız, en hafif davranışıyla yer, çiğner, kemirir, yutardı. Böylece uzun süre esrime içinde tuttu beni. Tatlı, dalgın, İngilizsi, romansı bir 'Acıktım!' deyişi vardı. Dünyanın en güzel dişlerini, insanı hem içlendirip hem keyiflendirebilecek dişlerini göstere göstere, gece gündüz yinelerdi bu sözcüğü. Bu *obur canavar*'ı panayırlarda göstererek servetler kazanabilirdim. İyi besliyordum onu, gene de beni bıraktı... –Bir yiyecek satıcısı için mi?– Ona yakın bir şey, bir tür erzak memuru, kendine özgü bir el çabukluğuyla bu çocukcağıza birçok askerin tayınını sağlıyordur belki de. Hiç değilse ben böyle düşündüm."

"Ben genellikle bencil kadının başına kakılanın tersi yüzünden korkunç acılar çektim," dedi dördüncü adam. "Kadınlarınızın kusurlarından dert yanışınıza bakıyorum da çok haksız buluyorum sizleri, çok talihli ölümlüler!"

Ağırbaşlı, yumuşak görünüşlü, açık kül rengi gözlerle, bakışı, "*İstiyorum*!" ya da "*Zorunlu*!" ya da "*Hiçbir zaman bağışlamam*!" diyen şu gözlerle aydınlanan rahip yüzlü bir adam çok ciddi bir sesle söylemişti bu sözleri.

"Evet, bilirim sizleri, siz C..., sizde sinirlilik, siz, K... ile J..., sizlerde de o korkaklık, o hafiflik olduktan sonra, tanıdığım kadınla bir arada yaşasaydınız ya kaçar, ya ölürdünüz. Ben yaşadım gördüğünüz gibi. İster duyguda, ister hesapta olsun, hiçbir yanlışlık yapmasına olanak bulunmayan bir insan düşünün: umut kırıcı bir yaratılış huzuru düşünün; oyundan, sahtelikten uzak bir bağlılık; zayıflıktan uzak bir uysallık; şiddetten uzak bir güç. Aşkımın öyküsü, baş döndürecek ölçüde tekdüze, bir ayna gibi dupduru ve dümdüz bir yüzey üzerinde sonu gelmez bir yolculuğa benzetilebilir, bu ayna bütün duygu ve davranışlarımı kendi bilincimin alaylı doğruluğuyla yansıtabilirdi, öyle ki mantığa uymaz bir davranışı ya da bir duyguyu göze alıp da ayrılmaz gölgemin dilsiz serzenişini hemen fark etmediğim olmazdı hiç. Aşk bana bir vasilik gibi görünüyordu. Nice budalalıklarımı engelledi, yapmadığıma şimdi pişman olduğum budalalıkları! İstemeye istemeye ne kadar borç ödedim! Kişisel çılgınlığımdan gelebilecek tüm kazançlardan yoksun bırakıyordu beni. Soğuk ve aşılmaz bir kuralla, tüm heveslerimin önüne set çekiyordu. En kötüsü, tehlike geçtikten sonra minnet de istemiyordu. Kaç kez, 'Biraz kusurlu ol, aşağılık yaratık! Kusurlu ol ki, sıkıntısız, öfkesiz sevebileyim seni!' diye bağırarak gırtlağına yapışmamak için zor tuttum kendimi! Yıllar boyunca hayran oldum ona, yüreğim kinle dola dola. En sonunda, bundan ölen ben olmadım!"

"Ya!" dedi ötekiler, "Öldü demek?"

"Evet! Böyle süremezdi. Aşk ezici bir karabasan olmuştu benim için. Politika diliyle, ya yenmek, ya ölmek, yazgı bunlardan birini seçmeye zorluyordu beni! Bir akşam, bir koruda... bir küçük göl kıyısında... hüzünlü bir gezintiden sonra, onun gözleri göğün tatlılığını yansıtırken benim yüreğim cehennem gibi sıkılırken..."

"Ne!"

"Nasıl?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Kaçınılmaz bir şeydi bu. Kusursuz bir uşağa sövemeyecek, bu uşağı kovamayacak kadar fazladır adalet duygum. Ama bu duyguyu bu yaratığın bende uyandırdığı dehşetle ayarlamak gerekiyordu; saygıda kusur etmeden başımdan atmalıydım bu yaratığı. *Değil mi ki kusursuzdu*, ne yapacaktım?"

Öbür üç arkadaş bulanık ve hafiften şaşkın bir bakışla baktılar adama, anlamıyormuş gibi davranırcasına, yeterince açıklamış bile olsa, kendilerinin böyle çetin bir şeyi yapamayacaklarını sezdiklerini söylemeden belirtmek istercesine...

Sonra, yaşamı öylesine çetin olan Zaman'ı öldürmek, öylesine ağır akan Yaşam'ı hızlandırmak için yeni şişeler getirttiler.

XLIII
Çapkın Nişancı

Araba korudan geçerken, bir atış yerinin yakınlarında durdurdu, Zaman'ı *öldürmek* için birkaç kurşun atmanın hoş olacağını söyledi. Bu canavarı öldürmek, herkesin en bayağı, en haklı uğraşı değil midir? Ve elini kibarca sevgilisine, tatlı ve iğrenç karısına, kendisine o kadar haz, o kadar acı, belki dehasının da büyük bir bölümünü borçlu olduğu bu gizemli kadına uzattı.

Birçok kurşun hedeften uzağa gitti; biri de tavana saplandı; sevimli yaratık eşinin beceriksizliğiyle alay edip çılgınca gülerken, o birdenbire kendisine döndü: "Şurada, sağda, burnu havada duran, pek de mağrur görünen şu kuklaya bakın. *Onu sizin yerinize koyuyorum,* sevgili meleğim," dedi. Sonra gözlerini yumup tetiğe bastı. Nişan kuklasının başı uçuvermişti.

O zaman sevgili, tatlı, iğrenç karısına, kaçınılmaz ve acımasız Esin perisine doğru eğilip saygıyla elini öptü, arkasından da "Sevgili meleğim, beceriklilIğimden dolayı size ne kadar teşekkür etsem az!" diye ekledi.

XLIV
Çorba ve Bulutlar

Sevgili çılgınım akşam yemeğimi veriyordu, ben de yemek odasının açık penceresinden Tanrı'nın buharlardan yarattığı oynak mimarilere, dokunulmazın eşsiz yapılarına bakıyordum. Bir yandan bakıyor, bir yandan da söyleniyordum içimden: "Tüm bu düşsel nesneler neredeyse güzel sevgilimin gözleri kadar yeşil, canavarımsı çılgınımın gözleri kadar güzel!"

Birdenbire zorlu bir yumruk yedim sırtıma, boğuk, tatlı bir ses, isterik, içkiden kısılmış gibi bir ses duydum, canım sevgilimin sesiydi: "Çorbanı içecek misin, bulut tüccarı enayi dümbeleği?" diyordu.

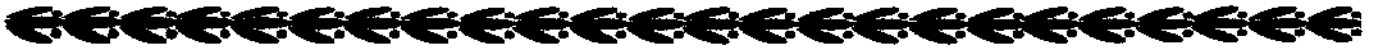
XLV
Atış Yeri İle Mezarlık

Mezarlığa bakan kahve – "Çok garip bir tabela –diye düşündü gezginimiz– ama susuzluk uyandırmak için bire bir! Bu meyhanenin sahibi Horatius'un ve Epikuros'un öğrencisi olan ozanları çok beğeniyor olmalı. İskeletsiz bir şölen, yaşamın kısalığını belirten herhangi bir simgesi bulunmayan bir şölen düzenlemeyen eski Mısırlıların derin incelmişliğini de bilir herhalde."

Sonra girdi, mezarlara karşı oturup bir bardak bira içti, bir sigara tüttürdü ağır ağır. Sonra bu mezarlığa inmek esti aklına, otları çok yüksek, çok çağırıcıydı, üzerinde de çok zengin bir güneş hüküm sürmekteydi.

Gerçekten de ışık ve sıcak her şeyi kasıp kavuruyordu burada, sarhoş güneş yıkılışla beslenip semizleşmiş, çok güzel çiçeklerden bir halı üstünde yan gelip yatıyor diyeceği gelirdi insanın. Uçsuz bucaksız bir yaşam –alabildiğine küçük varlıkların yaşamı– uğultusu dolduruyordu havayı, ama, düzenli aralıklarla, yakın bir atış yerinde atılan silahların patırtısıyla kesilmekteydi, tüfekler sessizce çalınan bir senfoninin uğultusu içinde şampanya mantarlarının patlayışı gibi patlıyordu.

O zaman, beynini kızdıran güneşin altında, Ölüm'ün keskin kokularının havası içinde, oturduğu mezarın altında bir fısıltı işitti. Şöyle diyordu bu fısıltı: "Nişan tahtalarınıza, karabinalarınıza lanet olsun, ölülere de, tanrısal dinlenişlerine de kulak asmayan şamatacı canlılar! Hırslarınıza lanet olsun, hesaplarınıza lanet olsun, ölüm tapınağı yanında öldürme sanatını öğrenmeye gelen sabırsız ölümlüler! Ödülü kazanmanın, hedefi tutturmanın ne denli kolay, Ölüm'den başka her şeyin nasıl hiç olduğunu bilseydiniz, böylesine yorulmazdınız, çalışkan canlılar, Hedef'i, iğrenç yaşamın biricik hedefini çoktan tutturmuş olanların uykusunu bu denli bulandırmazdınız."

XLVI
Yitik Ayla

"Daha neler, dostum, siz, burada, öyle mi? Siz, böyle kötü bir yerde! Siz, içkisi cevher, yemeği cennet taamı olan adam! Doğrusu ya, çok şaştım bu işe."

"Dostum, atlardan, arabalardan ne kadar tiksindiğimi bilirsiniz. Az önce, bulvarın ortasından aceleyle geçerken, ölümün dört bir yandan aynı zamanda, dörtnala geldiği o oynak kargaşa içinde, çamurlar içinde sıçrarken, aylam[11] birdenbire başımdan kayıp yolun balçığı içine düştü. Almaya cesaret edemedim. Kemiklerimi kırdırtmaktansa nişanlarımı yitirmeyi daha uygun buldum. Hem sonra yıkımın da bir işe yaradığı olur, dedim içimden. Şimdi tanınmadan dolaşabilir, aşağılık şeyler yapabilir, bayağı ölümlüler gibi içkisi ve kadını bol bir yaşama dalabilirim. İşte tıpkı sizin gibiyim, görüyorsunuz!"

"Hiç değilse bir ilan verin de arayın bu aylayı, ya da komisere bildirin."

---

11 Türkçeye "ayla", "hale" diye çevrilebilecek *auréole* sözcüğü aynı zamanda "şan, şeref" anlamına da gelir. Ayrıca bu ayla, resimlerde ermişlerin başını da çevreler. (Ç.N.)

"Hayır. Burada rahatım. Bir siz tanıdınız beni. Büyüklük, yücelik canımı sıkıyor. Hem sonra kötü bir ozanın bunu alıp edepsizce başına takacağını düşünüyorum da seviniyorum. Bir insanı mutluluğa kavuşturmak, ne büyük haz! Hem mutluluğa kavuşturmak, hem gülmek! X'i ya da Z'yi düşünün, ne gülünç olur, değil mi?"

XLVII
Matmazel Bistouri

Havagazı fenerlerinin aydınlığında kenar mahallenin sonuna gelirken, usulca bir kol kaydı kolumun altına, bir ses duydum: "Hekim misiniz, efendim?" diyordu kulağıma.

Baktım; çok açık gözleri hafiften sürmeli, saçları başlığının bağlarıyla yelde dalgalanan, iri ve güçlü bir kızdı.

"Hayır, hekim değilim. Bırakın, geçeyim."

"Yok! Hayır! Hekimsiniz. Ortada. Evime gelin. Benden hoşnut kalacaksınız, hadi!"

"Geleceğim elbet sizi görmeye, ama daha sonra, *hekimden sonra*, hay Allah!.."

"Hah hah!" yaptı, hep asılıyordu koluma, kahkahayı kopardı. "Maskara bir hekimsiniz siz, böylelerini de çok gördüm. Gelin."

Tutkuyla severim gizemi, çünkü hep çözme umudunu taşırım. Bu dostun, daha doğrusu bu beklenmedik gizemin ardına düştüm.

İzbeyi anlatmayacağım; birçok eski ve ünlü Fransız ozanında bulabilirsiniz böyle bir yeri. Yalnız Régnier'nin görmediği bir ayrıntı vardı: duvarda asılı iki üç ünlü hekim portresi.

Nasıl da ağırladı beni! Bol ateş, sıcak şarap, sigaralar; maskara yaratık, bana bu güzel nesneleri sunup bir sigara da kendisi yakarken, "Evinizdeymiş gibi davranın, dostum, rahatınıza bakın," diyordu. "Hastaneyi, güzel gençlik günlerini anımsarsınız. A, bu da ne! Nereden peydahladınız bu ak saçları! L...'de yatılı hekim yardımcısıyken hiç böyle değildiniz, çok bir zaman da geçmedi üzerinden... Anımsıyorum, önemli ameliyatlarda siz yardım ederdiniz ona. Kesip biçmesini, kırpıştırmasını seven adam diye öylesine derim ben işte! Araçları, iplikleri, süngerleri siz uzatırdınız ona. Ameliyat bitti mi saatine bakar, göğsünü kabarta kabarta, 'Beş dakika, beyler!' derdi. Ya, ben her yere giderim işte. İyi bilirim bu efendileri."

Az sonra, bana "sen" diyor, bitmez öyküsüne yeniden başlıyor, "Hekimsin sen, değil mi, nonoşum?" diye soruyordu.

Bu akıl almaz nakarat üzerine ayağa fırladım. "Hayır!" diye bağırdım öfkeyle.

"Cerrah mısın öyleyse?"

"Hayır! Hayır! Senin kafanı kesmek için olursa, o başka! Anasını kovaladığımın!.."

"Dur, göreceksin," dedi.

Bir deste kâğıt çıkardı çekmeceden, bunlar da günümüzün ünlü hekimlerinin portrelerinin koleksiyonundan başka bir şey değildi. Maurin baskısıydılar, Voltaire rıhtımında yıllar boyunca sergilenmiş olmalıydılar.

"Bak! Şunu tanıyor musun?"

"Evet! X... bu. Hem adı aşağıda yazılı, ama onu tanırım da."

"Biliyordum! Bak! Bu da Z..., dersinde, X...'ten söz ederken, 'Yüzünde ruhunun karanlığını taşıyan o canavar!' diyen. O bir konuda kendisi gibi düşünmüyordu da ondan söylüyordu bunları. Okulda ne kadar gülerlerdi buna? Anımsıyor musun? Bak, bu da K..., hastanesinde baktığı is-

yancıları hükümete ihbar eden. Ayaklanma zamanlarıydı o zamanlar. Bu kadar yakışıklı bir adam böylesine acımasız olsun, olacak iş mi? İşte, bu da W..., ünlü İngiliz hekim; Paris'e geldiğinde yakalamıştım onu. Hanım hanımcık bir kıza benziyor, değil mi?"

Gene yuvarlak masanın üstünde duran, iple bağlı bir çıkına dokunuyordum: "Dur biraz," dedi; "bunda yatılılar var, bu çıkındakiler de gündüzlüler."

Bir yığın fotoğrafı yelpaze gibi açtı, çok daha genç yüzler vardı bunların üzerinde.

"Bir daha görüştüğümüzde sen de resmini verirsin, değil mi, canım?"

"Ama neden," dedim, ben de kendi değişmez düşüncemi kovalıyordum, "neden benim hekim olduğuma inanıyorsun?"

"Kadınlara çok nazik, çok iyi davranıyorsun da ondan!"

"Garip mantık!" dedim kendi kendime.

"Pek yanılmam bu konuda; çok tanıdım böylelerini. Bu efendileri o kadar severim ki, bazı bazı, hasta olmasam da onları görmeye giderim, sırf görmek için. Kimileri vardır, 'Hiç de hasta değilsiniz!' der soğukça. Ama kimileri de anlar, çünkü yaparım numaramı."

"Ya anlamadıkları zaman?"

"Hay Allah! *Boşu boşuna* rahatsız ettiğim için, şöminenin üzerine on frank bırakırım. Öyle iyi, öyle uysaldır ki bu adamlar! Pitié'de ufak bir gececi buldum, melek gibi güzel, hem de terbiyeli! Öyle de çalışkan ki zavallı çocuk. Arkadaşları meteliksiz olduğunu söylediler, anası babası yoksulmuş, hiçbir şey yollamıyorlarmış. Bu bana güven verdi. Biraz geçkinceyim ama oldukça güzel kadınım ne de olsa. 'Bana gel, sık sık gel, gör beni. İçin de rahat olsun, para gerekmez,' dedim ona. Ama, anlarsın ya, bin dereden su getirerek çıtlattım bunu; açık açık söylemedim; sevgili çocuğun gururunu incitmekten öyle korkuyordum ki! Bak, ne diyeceğim, inanır mı-

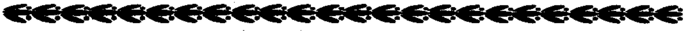
sın, garip bir isteğim var, ona söylemeyi bir türlü göze alamıyorum: çantasıyla, önlüğüyle gelsin, hatta üzerinde birazcık da kan olsun isterdim!"

Sevdiği oyuncu kıza, tüm saflığıyla, "Yarattığınız o ünlü rolde giydiğiniz giysiyle görmek isterdim sizi," diyen duygulu bir adam gibi söyledi bunu.

Ben de gene aynı inatla konuştum: "Bu özel tutku ne zaman, nasıl doğdu sende, anımsayabiliyor musun?"

Derdimi güç anlatabildim; en sonunda başardım. Ama o zaman da çok kederli bir havayla, hatta, aklımda kaldığına göre, gözlerini çevirerek yanıt verdi: "Bilmiyorum... anımsamıyorum."

Dolaşmasını, bakmasını bildikten sonra, ne tuhaflıklar görmez insan büyük kentte! Yaşam suçsuz canavarlarla dolup taşar. Hepimizin efendisi, Ulu Tanrım! Yaratıcı, ustalar ustası; Yasa'yı da, Özgürlük'ü de getirmiş olan, bizleri serbest bırakan hükümdar, bağışlayan yargıç; nedenlerle, etkenlerle dolu olan, belki de yüreğime din değiştirtmek için, bir bıçak ağzına iyileşmeyi koyarcasına, aklıma dehşet hazzını koyan Tanrım, ne olur, acı bize, kadınlı erkekli delilere acı! Ey Yaratıcı, bunların neden var olduklarını, nasıl *oluştuklarını*, nasıl *oluşmamış* olabileceklerini bilen biricik Varlık için canavar diye bir şey bulunabilir mi?

XLVIII
Any Where Out Of The World
Dünyanın Dışında Olsun da Neresi Olursa Olsun

Bu yaşam her hastası yatak değiştirme saplantısına kapılmış bir hastanedir. Kimi soba karşısında çekmek ister acısını, kimi pencere yanında iyileşeceğine inanır.

Bana da hep bulunmadığım yerde rahat ederim gibi gelir, ruhumla durmadan tartıştığım bir sorundur bu göç sorunu.

"De bana, ruhum, zavallı soğumuş ruh, Lizbon'da yaşamaya ne dersin? Orası sıcaktır herhalde şimdi, bir kertenkele gibi canlanırdın orada. Bu kent su kıyısındadır; mermerden yapıldığını söylerler, halk da bitkilere öyle bir kin beslermiş ki, tüm ağaçları söküp atarmış. Tam senin gönlüne göre bir görünüm işte; ışıkla madenden yapılmış bir görünüm, bunları yansıtmak için de su!"

Ruhum yanıt vermiyor.

"Devinmeyi izleyerek dinlenmeyi böylesine sevdiğine göre, Hollanda'da, o mutluluk veren toprakta oturmak ister misin? Müzelerde resmine sık sık hayran kaldığın bu ülkede sıkıntın dağılır belki de. Seren ormanlarını, evlerinin yanı başına demirlemiş gemileri seversin sen, Rotterdam'a ne dersin?"

Hiç ses çıkmıyor ruhumdan.

"Yoksa Batavia'dan daha çok mu hoşlanırsın? Orada tropikal güzellikle kaynaşmış Avrupa ruhunu da bulurduk."

Tek sözcük yok. Ruhum ölmüş olmasın?

"Yoksa yalnız kendi acın içinde rahat edecek ölçüde uyuştun mu? Öyleyse Ölüm'ün eşi olan ülkelere doğru kaçalım. Ben bilirim yapacağımızı, zavallı ruh! Tornéo'ya gitmek üzere toplarız pılı pırtıyı. Daha da ötelere, Baltık'ın en ucuna gidelim; olanak varsa yaşamdan da öteye; kutba yerleşelim. Orada güneş yeryüzünü ancak eğrilemesine sıyırıp geçer, ışıkla gecenin birbirlerini çok ağırdan kovalamaları çeşitliliği siler, tekdüzeliği, yani hiçliğin öbür yarısını çoğaltır. Kuzey şafakları bizi eğlendirmek için zaman zaman Cehennem'in hava fişeklerinin parıltıları gibi pembe demetler yollarken, karanlıkta uzun uzun yunabiliriz orada."

En sonunda patlıyor ruhum, sonra da bilgece haykırıyor: "Bu dünyanın dışında olsun da neresi olursa olsun!"

XLIX
Yoksulları Geberteli̇m!

On beş gün boyunca odama kapanmış, çevremi o sıralarda (on altı, on yedi yıl oluyor) moda olan kitaplarla doldurmuştum; toplumları yirmi dört saat içinde mutlu, bilge ve zengin etme sanatını ele alan kitapları söylemek istiyorum. Böylece tüm bu halk mutluluğu aracılarının –tüm yoksullara köle olmalarını öğütleyenlerin, onları tahtlarını yitirmiş krallar olduklarına inandıranların– tüm o özenle hazırlanmış yapıtlarını sindirmiştim – yutmuştum, demek istiyorum. Bu nedenle, o sıralarda baş dönmesine ya da alıklığa yakın bir ruhsal durum içinde bulunmam kimseyi şaşırtmayacaktır.

Yalnız, sözlüğünü yenilerde gözden geçirdiğim tüm kocakarı düzmecelerinden daha üstün bir düşüncenin karanlık filizlerinin aklımın derinliklerinde yeşerdiğini duyar gibi olmuştum. Ama bir düşüncenin düşüncesinden başka bir şey değildi bu, alabildiğine belirsiz bir şeydi.

Büyük bir susuzlukla dışarıya çıktım. Öyle ya, kötü kitapların tutkulu hazzı kendisiyle oranlı bir açık hava ve ferahlama gereksinimi doğurur.

Bir meyhaneye gireceğim sırada, bir dilenci, şapkasını uzattı bana, şu unutulmaz bakışlardan biriyle baktı, akıl

maddeyi kımıldatsaydı, manyetizmacının gözü üzümleri oldursaydı, bu bakışlar tahtlara takla attırırdı.

Aynı zamanda, kulağımda bir sesin fısıltısını duydum, tanıdım bu sesi; her yerde bana yoldaşlık eden iyi bir Melek'in ya da iyi bir Şeytan'ın sesiydi. Sokrates'in iyi Şeytanı olsundu da neden benim iyi Meleğim olmasındı, neden ben de Sokrates gibi, incelik dolu Lélut ile çok akıllı Baillarge'ın[12] imzasını taşıyan bir delilik belgesi elde etme onuruna erişmeyecektim?

Sokrates'in Şeytanı ile benimki arasında şöyle bir fark var yalnız: Sokrates'inki yalnız kendisini korumak, gözünü açmak, durdurmak için çıkardı karşısına, benimkiyse öğüt verir, esin verir, inandırır. Zavallı Sokrates'in yasaklayıcı bir Şeytanı vardı; benimki hep hak verir bana, benimki bir eylem Şeytanıdır, ya da bir savaş Şeytanı.

Sesi şunu fısıldıyordu kulağıma: "Ancak eşit olduğunu kanıtlayan kişi eşittir bir başkasına, özgürlüğü ancak onu kazanan hak eder."

Dilencinin üzerine atıldım birden. Bir yumrukta, bir gözünü açılmaz ettim, top gibi büyüyüverdi bir saniyede. İki dişini kırarken benim de bir tırnağım kırıldı, doğuştan zayıf olduğumdan, yumruk atmaya da fazla alışkın olmadığımdan, bu yaşlı adamı çabucak tepelemek için kendimi yeterince güçlü bulmayınca, bir elimle yakasına yapıştım, öbür elimle de gırtlağına sarıldım, başını duvara vurarak var gücümle sarsmaya başladım. Şurasını da söylemeliyim ki, ilkin çevremi bir gözden geçirmiş, böyle kent dışında, ıssız bir yerde, epey bir süre hiçbir polis memurunun eline düşmeyeceğimi anlamıştım.

Sonra sırtına kürekkemiğini kıracak kadar zorlu bir tekme indirerek bu zayıf düşmüş altmışlığı yere serdim, yerde duran iri bir ağaç dalını kaptım, biftekleri yumuşatmak isteyen bir aşçı inadıyla, var gücümle dövdüm onu.

---

12 O günlerin iki ruh hekimi. (Ç.N.)

Birdenbire –Ey tansık! Ey kuramının doğruluğunu gören filozofun ergisi!– bu kocamış iskeletin döndüğünü, böylesine bozuk bir makineden hiç ummayacağım bir güçle doğrulduğunu gördüm, sonra bana *iyi bir belirti* gibi gelen, kin dolu bir bakışla bakarak üzerime atıldı düşkün haydut, iki gözümü de şişirdi, dört dişimi kırdı, aynı ağaç dalıyla da zorlu bir dayak çekti bana. Böylece, güçlü ilacımla, ona gururu ve yaşamı geri vermiştim.

Kavgaya son verdiğimi anlatabilmek için bir sürü işaretler yaptım ona, sonra da bir Atina sofistinin hoşnutluğuyla kalktım, "*Beyefendi, benim eşitimsiniz*!" dedim, "Cebimdeki parayı benimle paylaşmak onurunu benden esirgemeyin, bir de, gerçekten insanseverseniz, sizden sadaka istedikleri zaman, tüm meslektaşlarınıza, benim sizin sırtınızda deneyerek *acısını* çektiğim kuramı uygulamak gerektiğini unutmayın."

Yeminle söyledi bana: kuramı anlamıştı, öğütlerime de uyacaktı.

L
İyi Köpekler

Joseph Stevens'a

Çağımın genç yazarları karşısına bile, Buffon'a hayranlığımdan dolayı hiçbir zaman yüzüm kızarmadı; ama bugün o tantanalı doğanın ressamının ruhunu yardıma çağıracak değilim. Hayır.

Daha çok Sterne'e seslenmek geliyor içimden, şöyle derdim ona seslensem: "İçli maskara, eşsiz maskara, gökten in ya da cennet bahçelerinden bana doğru çık da iyi köpekler, yoksul köpekler için bir şarkı, sana yaraşır bir şarkı esinle bana! Kuşakların belleğinde hiç yanından ayrılmayan o ünlü eşeğine bin de geri gel; eşeğin de ölümsüz kurabiyesini incelikle dudaklarının arasına almayı unutmasın sakın!"

Akademik esin tanrıçasını istemem! O kocakarıyı ne yapayım ben? Ben dost esin tanrıçasına, kentli, canlı tanrıçaya sesleniyorum, iyi köpeklerin, yoksul köpeklerin, çamurlara batmış köpeklerin, ortağı olan yoksulla kendilerine kardeş gözlerle bakan ozandan başka herkesin vebalıymış, bitliymiş gibi yanından kovduğu köpeklerin şarkısını söylememe yardım etsin diye.

Güzel bozuntusu köpek, o dört ayaklı budala, danua, kingçar ya da buldok, sevileceğinden hiç kuşkusu yokmuş gibi konuğun bacaklarına, dizlerinin üstüne saygısızca atlayacak kadar kendine hayran köpek, bir çocuk gibi gürültücü, şıklık düşkünü bir genç kadın gibi budala, kimi zaman da bir uşak gibi kindar ve yüzsüz köpek bizden uzak olsun! Sivri burunlarında dost yolunu bulacak kadar koku alma gücü, dümdüz kafalarında domino oynayacak kadar akıl bile bulunmayan o tazı dedikleri titrek, işsiz güçsüz, dört ayaklı yılanlar bin kez uzak olsun bizden.

Kulübelerine gitsin o bıktırıcı asalaklar!

İpeğimsi, kapitonlu kulübelerine dönsünler! Çamurlu köpeğin şarkısını söylüyorum ben, yoksul köpeğin, yuvasız köpeğin, serseri köpeğin, hokkabaz köpeğin, içgüdüsü yoksulun, çingenenin, soytarının içgüdüsü gibi yoklukla çok güzel desteklenen köpeğin, o iyi ananın, aklın gerçek koruyucusunun şarkısını söylüyorum!

Uğursuz köpeklerin şarkısını söylüyorum, uçsuz bucaksız kentlerin dolambaçlı çukurlarında başıboş dolaşan köpeklerin, bırakılmış kişiye kırpışmalı, akıllı gözlerle, "Beni de al yanına, ikimizin yoksunluğundan bir tür mutluluk doğar belki!" demiş köpeklerin.

Bir zamanlar Nestor Roqueplan, kendisinin hiç kuşkusuz unuttuğu, ama yalnız benim, belki bir de Sainte-Beuve'ün anımsadığı ölümsüz bir anlatıda, "*Köpekler nereye gidiyor?*" diyordu.

Köpekler nereye gidiyor mu diyorsunuz, dikkatsiz insanlar? İşlerine gidiyorlar.

İş buluşmaları, aşk buluşmaları. Sisler içinde, karlar içinde, çamurlar içinde, yakıcı sıcak altında, şakır şakır yağmur altında, gidiyor, geliyor, koşuyor, arabaların altından geçiyorlar, pireler, tutkular, gereksinimler ya da görevler yollara düşürmüş hepsini. Bizim gibi onlar da erkenden kalkmışlar, ya geçim derdindeler, ya da hazlarına koşuyorlar.

Kimileri vardır, kent dışında bir yıkıntıda yatar, her gün, belirli bir saatte Palais-Royal'in bir mutfağının kapısına gelip sadaka ister; kimileri vardır, sürülerle, koşa koşa, budala erkekler istemez oldukları için yüreklerini hayvanlara vermiş altmışlık kızların acıma duygusunun hazırladığı yemeği paylaşmak için beş fersahtan fazla yol aşar.

Kimileri de vardır ki, kestane rengi zenciler gibi aşkla sarhoş olur, bazı günler bölgelerini bırakıp kente gelir, üstü başı biraz dağınık, ama mağrur ve minnettar bir dişi köpeğin çevresinde bir saat boyunca zıplar durur.

Kâğıtları, defterleri yoktur, ama hiçbiri şaşırmaz saatini.

Tembel Belçika'yı bilir misiniz, kasabın, sütçünün ya da fırıncının arabasına koşulup da o yengin havlayışlarıyla atlarla boy ölçüşmekten duydukları gururlu hazzı gösteren tüm o güçlü köpeklere benim gibi siz de hayran kaldınız mı?

Daha da uygar bir düzeyden iki köpek daha işte. İzin verin de dışarı çıkmış bir sokak cambazının odasına sokayım sizi. Boyalı tahtadan, perdesiz bir karyola, tahtakurusu lekeleriyle dolu, yerlere sarkmış çarşaflar, iki hasır iskemle, bir dökme soba, bir iki de bozuk çalgı. Ah! Acıklı eşyalar! Ama, rica ederim, üzerlerine hem sökük, hem görkemli giysiler giymiş, başlarını ortaçağ ozanlarının ya da askerlerin başlarına benzetmiş akıllı kişilere bakın, yanan sobanın üstünde usul usul kaynayan, ortasında duvar işlerinin bittiğini göstermeye yarayan hava direkleri gibi dikilmiş, uzun bir kaşık duran *adsız yapıt*'ı bir büyücü dikkatiyle bekleyen kişilere.

İşlerine böylesine düşkün oyuncuların midelerini iyi bir çorbayla doldurmadıkça yola çıkmamaları yerinde değil midir? Bütün gün halkın ilgisizliğine, aslan payını kendi alıp tek başına dört oyuncudan fazla çorba içen müdürün haksızlıklarına göğüs germek zorunda olan bu zavallıcıkların azıcık şehvet düşkünlüğünü bağışlamaz mısınız?

Bu dört ayaklı filozofları, hatırsever, yumuşak başlı ya da sadık köleleri kaç kez gülümseyip içlenerek izlemişimdir, in-

sanların *mutluluğuyla* fazlasıyla uğraşan cumhuriyet, köpeklerin *onurunu* gözetmeye zaman bulsaydı, cumhuriyet sözlüğü onları da *iyiliksever* diye tanımlayabilirdi pekâlâ.

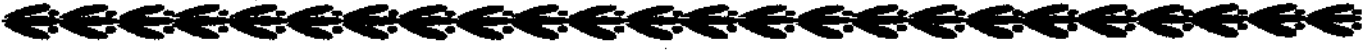
Gene kaç kez bunca gözüpekliğe, sabıra, çabaya bir ödül olsun diye, iyi köpekler, yoksul köpekler, çamurlu, acılı köpekler için belki de bir yerlerde (kim bilir ki?) özel bir cennet bulunduğunu düşünmüşümdür. Swedenborg Türkler için de, Hollandalılar için de birer cennet bulunduğunu söyler.

Vergilius'un, Theokritos'un çobanları birbirini izleyen şarkılarına ödül olarak iyi bir peynir, en iyi ustanın elinden çıkmış bir flüt ya da memeleri şişkin bir keçi beklerlerdi. Yoksul köpeklerin şarkısını söyleyen ozan armağan olarak güzel bir yelek aldı, hem zengin, hem soluk bir renkteydi, güz güneşlerini, olgun kadınların güzelliğini, pastırma yazlarını düşündürtürdü.

Ressamın ozan için gömleğini nasıl bir taşkınlıkla çıkardığını Villa-Hermosa Sokağı'ndaki meyhanede bulunanların hiçbiri unutmayacaktır, yoksul köpeklerin şarkısını söylemenin çok iyi, çok yerinde bir iş olduğunu öylesine iyi anlamıştı.

Görkemli bir İtalyan hükümdarı da güzel bir sone ya da hoş bir hiciv karşılığında tanrısal Aretino'ya değerli taşlarla süslü bir pala ya da bir saray mantosu armağan ederdi.

Ve ozan, ressamın yeleğini ne zaman sırtına geçirse, ister istemez iyi köpekleri, filozof köpekleri, pastırma yazlarını, çok olgun kadınların güzelliğini düşünür.

Sonuç

Gönlüm rahat, çıktım dağın tepesine,
Hastane, hapishane, kerhane, araf, cehennem,
Kent görünüyor tüm genişliğince,

Çiçekler gibi açar tüm aykırılıkları.
Boşuna gözyaşı dökmeye gitmezdim oraya,
Sen de bilirsin, ey Şeytan, kırık umutlarımın anası;

Kocamış bir kadının kocamış belalısı gibi
Sarhoş olmak isterdim o koca orospuyla,
Cehennem büyüsü gençleştirirdi beni.

Sabah yataklarında uyu daha gönlün dilerse,
Ağır, karanlık, nezleli, gönlün dilerse dolaş
Altın işlemeli akşam perdelerinde,

Seviyorum seni, rezil başkent! Orospular
Ve haydutlar, sunduğunuz hazlar sonsuz,
Yazık ki anlamaz bunları bayağı inançsızlar.

Charles Baudelaire (1821-1867); 1857'de yayımlanan Kötülük Çiçekleri*'nin yanı sıra, Avrupa'ya tanıttığı Poe çevirileri ve eleştirel yazılarıyla da 19. yüzyılda edebiyatı yenileyen en önemli modern ustalardan biridir. Baudelaire'in 1862'de tamamladığı ancak ölümünden iki yıl sonra yayımlanan* Paris Sıkıntısı*, yaklaşık 150 yıldır düzyazı şiirin dünya edebiyatındaki anıt yapıtlarından biri sayılmaktadır.*

Tahsin Yücel (1933); Dergilerde ilk ürünlerinin yayımlandığı 1950'den günümüze, edebiyatımızın son elli yılına damga vuran en önemli ustalarındandır. Gerek öykü ve roman, gerekse deneme ve eleştirel çalışmalarıyla ufuk açan bu önemli yazarın Balzac'tan Flaubert'e, Gide'den Camus'ye çeviri edebiyatımıza katkılarıysa 80 kitabı aşmaktadır.

KDV dahil fiyatı
11 TL